

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za fonetiku

Darko Crnolatac

RETORIKA DONALDA TRUMPA

Diplomski rad

Zagreb, lipanj, 2018.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za fonetiku

Darko Crnolatac

RETORIKA DONALDA TRUMPA

Diplomski rad

Mentorica: Dr.sc. Gabrijela Kišiček

Zagreb, lipanj, 2018.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Darko Crnolatac

Datum i mjesto rođenja: 05.08.1992, Sisak

Studijske grupe i godina upisa: Germanistika, smjer Kulturološki i Fonetika, smjer
Govorništvo

Lokalni matični broj studenta: 370043

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: Retorika Donalda Trumpa

Naslov rada na engleskome jeziku: Rhetoric of Donald Trump

Broj stranica: 65

Broj priloga: 0

Datum predaje rada:

Sastav povjerenstva koje je rad ocijenilo i pred kojim je rad obranjen:

- 1.
- 2.
- 3.

Datum obrane rada:

Broj ECTS bodova: 30

Ocjena:

Potpis članova povjerenstva:

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisao/la diplomski rad pod naslovom

Retorika Donalda Trumpa

i da sam njegov/a autor/ica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Darko Crnolatac

(ime i prezime studenta)

(potpis)

Zagreb, _____

Zahvala

Onima koji fonetiku i retoriku žele učiniti ponovno velikima – Odsjeku za fonetiku.

Onima koji su srušili zid između retorike i mene – mentorici dr. sc. Gabrijeli Kišiček.

Onima koji su u mene i moj studij uložili milijarde i milijarde stanica volje i podrške – mojoj obitelji.

Onima koji su mi davali specifične prijedloge i pravilno me podupirali – mojim prijateljima.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Povijest retorike i politika.....	3
3. Obilježja političkog govora	7
3.1 Politika u SAD-u.....	11
4. Argumentacija u političkom diskursu	14
5. Hipoteze.....	18
6. Korpus i metodologija	20
6.1 Kratka biografija Donalda Trumpa	21
7. Rezultati i rasprava.....	22
7.1 Argumentacijski obrasci.....	22
7.2 Argumentacijske pogreške	34
7.3 Stil, izbor riječi, figura i bonton.....	43
7.4 Analiza inauguracijskog govora	50
8. Razumijevanje populističke retorike na primjeru Donalda Trumpa i retoričko obrazovanje	54
9. Zaključak	58
Literatura.....	60
Sažetak.....	65
Summary	66
Životopis	67

1. Uvod

Iako nedovoljno priznata kao samostalna znanstvena disciplina, retorika je nesumnjivo područje interesa opće populacije, ali i lajtmotiv sveprisutnih komunikacijskih stručnjaka. Definicije oko koje se svi slažu nema. Reisigl (2008) je definira kao umijeće lijepog govorenja i pisanja te teoriju o elokvenciji. Ona je umijeće o efektном govorenju i pisanju te uvjeravanju. Sa sobom povlači iduće pojmove: razumljivost, gramatička ispravnost, dokazivost i prikladnost, a uvjeravanje se vrši *etosom*, *patosom* i *logosom*. Retorika samom svojom povijesti, tradicijom i zaslugama itekako zaslužuje mjesto u znanstvenim časopisima i znanstvenim institucijama kao što su fakulteti i ostale obrazovne ustanove. Još su veliki filozofi i proučavatelji prvih znanosti, Sokrat, Platon i Aristotel prepoznali njezin potencijal i zalagali se za njezino širenje. Puk je za vrijeme antike plaćao ljude, tzv. logografe, kako bi im sastavljali govore u slučaju njihova suđenja, a retorika je za vrijeme srednjog vijeka bila i dio triviuma - uz gramatiku i dijalektiku jedan od osnovnih predmeta koji su se podučavali u školama. Ljudi su također unajmljivali poučavatelje govora, nadvikivali se s valovima i koristili se brzalicama kako bi poboljšali dikciju i zadivili svoju publiku. Iako se retorika s vremenom pripisivala drugim znanostima, filozofiji i jeziku, lako je zaključiti da je ona prejezična disciplina da bi se ubrojila u filozofiju, a prefilozofska da bi je svrstali u lingvistiku. Interdisciplinarnost kojom ona odiše, povezujući je s psihologijom, filozofijom, lingvistikom, etikom, fonetikom, politikom, retoriku čini neizostavnim dijelom današnjice, čime ona polaže pravo na mjesto u školskim udžbenicima, a zasigurno i na mjesto zasebnog predmeta u školskim klupama.

Sjedinjene Američke Države jedna su od najvećih svjetskih sila, bez obzira na to govorimo li o vojnoj moći, razvoju tehnologije ili pak gospodarstvu koje ima utjecaj na cijeli svijet. Iz tog razloga što i sami političari SAD - a stvaraju i donose odluke koje su bitne za funkcioniranje ostalih zemalja, ovaj rad donosi detaljniji prikaz retorike sadašnjeg predsjednika Sjedinjenih Američkih Država – Donalda Trumpa.

Cilj je ovog rada dati doprinos istraživanjima o političkom govoru iz perspektive studenta fonetike i govorništva. Također, u ovom radu nastojat će se dati pregled retorike Donalda Trumpa, poznatog američkog poduzetnika i 45. predsjednika SAD - a. S obzirom na to da je sadašnji američki predsjednik već tijekom kampanje svojim izjavama izazivao kontroverzije diljem svijeta, postavlja se pitanje zašto ga je američki narod odabrao za svojeg predstavnika.

U prvom dijelu ovog rada dat će se pregled povijesti retorike, obilježja političkog govora, argumentacije političkog diskursa i političkog sustava SAD - a kako bi se lakše shvatio temelj analize retorike Donalda Trumpa koja slijedi u drugom dijelu rada. Teorijski dio poduprijet će tradicionalni retorički uzori, ali nastojat će se dati prikaz i nešto modernijih pristupa analizi političkog govora i argumentacije.

2. Povijest retorike i politike

S obzirom na to da je prilikom uvjeravanja drugih govor glavno oruđe svakog čovjeka, ne treba čuditi što se velika pozornost proučavatelja govora pridaje baš govoru političara. Oni su od najstarijih civilizacija zastupali svoj narod, govorili umjesto njega i uvjeravali kako bi se odabralo baš njih. Stoga je njihov govor bio područje interesa ne samo retoričkih stručnjaka, već i laika. Međutim, čest je slučaj da političari ne zastupaju narod, već se pokušavaju domoći vlasti kako bi zastupali vlastite interese, prilikom čega koriste raznorazne trikove. S obzirom na to da su se političari služili govorničkim umijećem kako bi zavarali publiku i došli na vlast, političare se djelomično može smatrati krivcima za negativne konotacije vezane uz retoriku.

Retorika je povezana s opsegom slobode - u počecima demokracije ona je imala veliku ulogu, dok je npr. za vrijeme vladavine Hitlera i totalitarističkog oblika vlasti ona gotovo pa u potpunosti utihnula. Kako bi se shvatila važnost retorike u politici, u nastavku će se dati kratki pregled povijesti govorništva.

Počevši od kolijevke civilizacije, Grčke, bitno je spomenuti Platona. Sam Platon imao je negativno mišljenje o retorici jer je smatrao da ona želi zadovoljiti slušatelja te mu podilazi. On je za razliku od Aristotela smatrao da retorika ne nastoji racionalno uvjeravati, točnije, on *logos* nije povezivao s pojmom retorike, već je smatrao da ona samo stoji na putu u potrazi za istinom. On retorici nije zamjerao što na slušatelja utječe emocijama i slikovitošću, već to što ju je smatrao monološkim oblikom komunikacije koja od slušatelja ne očekuje postavljanje pitanja ili neku drugu reakciju (Dryzek, 2010) U neka od njegovih najvećih djela spadaju *Fedar*, *Gorgija* i *Protagora*. Retoriku je usko povezivao sa sofistima koji su bili putujući učitelji govorništva, a o kojima su ljudi pak imali negativno mišljenje jer se smatralo da ljudima daju rezultate bez objašnjenja te nemoralne savjete kako zavarati publiku. Međutim, ono protiv čega se zalagao su demagogija i populizam, dok se istovremeno borio i za dobru retoriku koja obrazuje i oblikuje ljude.

Temelje retorike koje je ona zadržala do danas postavio je Aristotel i to naročito u svojem djelu *Retorika*. Uz to što razlikuje tri vrste govorništva (sudsko, epideiktiko i političko), on razlikuje i tehničke i atehničke metode uvjeravanja. Tako su tehničke one koje sami konstruiramo, a atehničke koje postoje otprije (npr. dokazi). U prvoj knjizi *Retorike* Aristotel se bavi vrstama govorništva te podjelom izvora iz kojih se crpe argumenti za određenu vrstu govorništva. U drugoj se knjizi bavi karakterom govornika i sposobnosti da slušatelja dovede u

poželjno duševno stanje. Također, u drugoj knjizi piše i o podjeli emocija te osobinama određenih ljudi. Navodi i metode uvjeravanja koje su zajedničke svim vrstama govorništva - metodama primjera i entimema. U trećoj knjizi govori o stilu i metafori.

Iako se počeci retorike pripisuju Grcima, Rimljani su također imali veliku ulogu u razvoju govorničkog umijeća. Pritom se misli na Senate i ostala okupljanja na kojima su se donosili zakoni i vršile presude. Također, u tom razdoblju posebna se pozornost pridaje uvodnom dijelu govora (*inventio*). U to su vrijeme bile popularne vježbe kojima su se izoštravale govorničke vještine - deklamacije. One su se dijelile na *suasoriae* (govori tijekom kojih su govornici morali dati savjet nekog mitskoj osobi) i *controversiae* (govornicima bi se zadala izmišljena situacija u kojoj bi morali dati argumente za i protiv). Marko Tulije Ciceron jedan je od najvećih teoretičara retorike te ga se smatra i jednim od najvećih govornika. Njegova su tri najpoznatija djela *De Oratore* (*O govorniku*), *Brutus* (*Brut*) i *Orator* (*Govornik*). U djelu *O govorniku* Ciceron govori o obilježjima dobrog govornika. On smatra da dobrog govornika ne odlikuje samo dobar odabir riječi, već i prikladna intonacija, mimika, gestikulacija, duhovitost. Također ističe važnost vrlina kao što su mudrost, dobro pamćenje i moral. Smatra da je uloga dobrog govornika podučiti (*docere*), zadovoljiti (*delectare*) i dirnuti (*movere*). Ciceronu dugujemo i podjelu stilova na jednostavni, srednji i uzvišeni stil. U *Brutu* se bavi pregledom povijesti govorništva od Grčke pa do njegova doba.

Iduća osoba iz tog razdoblja koju je bitno spomenuti jest Kvintilijan – jedan od najvećih učitelja govorništva. Njegovo je najveće djelo *Institutio Oratoria* (*Obrazovanje govornika*). U tom djelu on govori o karakteristikama idealnog govornika, pri čemu ističe važnost morala, poštenja, stila, diktije i obrazovanja od malih nogu. Uz poznavanje govorničke teorije, bitno je da budući govornik uči geometriju, gramatiku, bude srdačan i ima smisao za humor, a kao govorničke vježbe Kvintilijan navodi vježbe prepričavanja. Što se tiče osobnosti govornika, dijeli mišljenje sa Ciceronom, a isticanjem i podjelom metafora podsjeća na Aristotela. Valja istaknuti Kvintilijanovu težnju da govornik prilikom učenja kako postati dobar govornik mora razvijati i ostale osobine. Kvintilijan pritom ističe vježbe pamćenja, njegovanje glasa, geste, samopouzdanje i poznavanje loših osobina.

U kasnijim razdobljima Rimskog Carstva retorika u narodu gubila je na važnosti jer su se vladari sve više htjeli domoći vlasti za što je bilo potrebno utišati javnost, tj. uskratiti im mogućnost slobodnog govora (usp. Beker, 1997.).

Kako je za vrijeme srednjeg vijeka Crkva igrala sve veću ulogu, tako je retorika sve više gubila na važnosti. Naime, crkveni su poglavari smatrali da retorika treba služiti jedino širenju Svetog pisma i Božje riječi. Za razliku od srednjeg vijeka, razdoblje renesanse bilo je plodno za razvoj svih znanosti, pa tako i retorike. Iako se retorika nije razvijala tako žustro kao i ostale znanosti, njezini proučavatelji dobili su veću slobodu te su se počeli pozivati na stare retoričke uzore iz antike. Retorika se ipak još smatrala disciplinom koja se bavi proučavanjem estetike.

Tek u moderno doba politički govor počeo je sjati u svom pravom obliku. Začetnicima istog smatraju se Velika Britanija i SAD. U 17. stoljeću Parlament je vijećao na poziv kralja i također na njegov zahtjev i završavao. S vremenom je Velika Britanija postigla transparentnost izbora i slobodu medija što predstavlja temelje za političke govore kakvi postoje danas. Bitno je spomenuti i važnost SAD - a koji je u 17. stoljeću i domaćinima i strancima dao mogućnost iznošenja mišljenja pred sudom ili savjetom (usp. Sloane 2001).

Što se tiče primjera retorike u novijoj američkoj povijesti, za vrijeme Prvog svjetskog rata i hladnog rata, valja istaknuti važnost propagande antikomunizma. Sukob SAD - a i SSSR - a u Americi je izazvao znatno protivljenje svemu što podsjeća na kulturu i život tadašnje ruske velesile. Komunističko mišljenje antikomunista, zagovarao sve ono protiv čega se Amerika borila, pa je stoga nastao strah od komunizma (*Red Scare*). Tako su komunisti, sudeći po novinskim člancima i antikomunističkim reklamama i filmovima, bili protiv Boga, ukidali razvoj pojedinca za dobrobit napretka zajednice, nisu podupirali princip posjedovanja i nekretnina, a komunizam je na američko tlo dovukla nečista skupina i time ugrozila jedan od osnovnih principa američkog svjetonazora - ksenofobiju. Komunistička retorika, poznata i kao revolucijska retorika, svojim je globalnim širenjem i zahtjevima za promjene ugrožavala sve stabilne strukture, pa je tako u ime promjene u pitanje stavljala vjerodostojnost i postojanje američkog političkog sustava. Posljedica tzv. "crvene panike" uz premlaćivanje i maltretiranje komunista bilo je i dobivanje otkaza, sudske optužbe te predbacivanje istima da su "zli urotnici, protivnici slobode i američkog načina života." (Lovrenčić, 2011)

Kišiček i Stanković (2014) govorništvo usko povezuju s pojavom demokracije. Kako su ljudi počeli dobivati pravo glasa, retorika je postala popularno sredstvo svih koji su govorili u javnosti, a time nužno i političara. Kako bi netko bio dobar političar, mora biti i dobar govornik. U govorničke sposobnosti zato spada dobro poznavanje kompozicije govora – kako započeti i završiti govor, gdje ubaciti pravi argument i kako pridobiti publiku. Između ostalog ne smatraju da govorničko umijeće nastaje spontano i intuitivno, već da je to sposobnost koja se izučava, oko čega se u povijesti često sporilo. Stoga nije čudno da se u nekim povijesnim razdobljima

žustro zastupalo podučavanje retorike, dok se u drugim ona u potpunosti izbacila iz školskih klupa ili se pak integrirala u druge školske predmete. Kišiček i Stanković također upozoravaju na razliku između sadržaja govora (što se govori) i načina govorenja (kako se govori). Jedno je od drugog neodvojivo, ali se često događa da političari dobro vladaju u jednome od navedenog, dok im drugo uopće ne polazi za rukom. Tako netko može imati dobru dikciju, ugodan glas, govoriti fluentno te time odavati dojam samouvjerene osobe koja zna što govori. Međutim, ako ujedno i ne zna o čemu govori, publika ga neće ocijeniti dobrim govornikom. S obzirom na to da je političarima bitno stvoriti dobru sliku o sebi, često posežu za sredstvima kojima se prikazuju kompetentnima, a u suštini ne govore ništa smisleno, tj. smicalicama zavaraju publiku. O samim smicalicama bit će više govora u nastavku rada. Spominjući povezanost politike i retorike najčešće nam na pamet padaju predizborne kampanje, prilikom kojih se suparnici više koncentriraju na diskreditiranje protivnika, a manje na samopromociju, što je učestala pojava u hrvatskom političkom diskursu.

Chilton (prema Runjić-Stoilova 2017) smatra da je retorika neodvojiva od politike jer ne postoji politički čin koji ne ovisi o jeziku. Jezik može usmjeravati i kontrolirati vjerovanja i misli ljudi.

3. Obilježja političkog govora

“Govornika koji govori pred većom količinom ljudi mora se moći prepoznati i procijeniti: On mora vladati umijećem samoprezentacije i poznavati cjelokupni aparat kontrole intonacije.“

Hartig, 1986. (str. 52)

S obzirom na to da su ljudi shvatili da riječi često mogu obmanuti, već u antičko doba nastaju radovi koji se bave detaljnim proučavanjem karakteristika političkog govora. Stoga je i jedan od začetnika i zastupnika retorike, Aristotel, u djelu *Retorika* u osnovne vrste govora, uz sudske i epideiktiske, svrstao i političke govore. Već sam Aristotel navodi osobitosti političkog govora koje su uvriježene i podučavaju se još i danas. Slijedeći te karakteristike, politički se govor od ostalih govornih vrsta razlikuje po njegovu cilju, vremenu koje ima u vidu, vrsti tvrdnje i publici. Politički govori ili na nešto potiču ili pak odvrćaju od nečeg pa tako neki političar može ili probati potaknuti narod da glasa baš za njega ili se u ime naroda zalaže za odgovaranje države od donošenja neke odluke. Sve te odluke od kojih on pokušava odgovoriti ili baš suprotno, koje nastoji donijeti, odnose se na budućnost. Sama svrha političkog govora je potaknuti na nešto dobro ili loše što se želi ostvariti, a publika koju se pritom potiče na aktivnost je narod neke države. (usp. Aristotel 2008)

Već sam Aristotel navodi tri vrste uvjeravanja - *etosom*, *patosom* i *logosom*. Pod *patosom* se podrazumijeva emocionalno stanje publike u koje je govornik nastoji dovesti kako bi je lakše pridobio. *Logos* je u argumentacijskom diskursu najčešće uvjeravanje u obliku entimema i primjera. U političkome govoru najbitniji je *etos* ili karakter govornika. Govornik mora djelovati pouzdano i samouvjereno. To je naročito bitno kad slušatelj nema dovoljno vremena za proučavanje slučaja ili nema dovoljno informacija kako bi donio odluku te se stoga orijentira po karakteru govornika. Danler (2013) u svojem radu o stvaranju *etosa* piše o Aristotelovoj percepciji *etosa*. Aristotel tvrdi da je govornik u antičko vrijeme svoj *etos* gradio na način da je tijekom govora spominjao svoje pozitivne osobine. Međutim, uz samohvalu, govornik svoj karakter ističe i načinom na koji govori. Prilikom toga govornik može “staviti masku” kako bi se svidio publici. Ako se pozivamo na vrijednosti Cicerona i Kvintilijana, pretvaranje tijekom govora ne dolazi u obzir, već se cijeni isključivo prirodan karakter govornika. Autori se uglavnom slažu oko dvije vrste *etosa* - ona vrsta koja nastaje tijekom samog govora

(postdiskurzivni) i ona koja proizlazi iz njegova karaktera (preddiskurzivni). Bitno je napomenuti da se *etos* pred svakom publikom gradi na različit način te ovisi o vremenu u kojem se govori. On ne počiva na bezvremenskim principima i nije trajan. Stoga je potrebno dobro poznavati trendove, popularne ideologije i opće mišljenje za što Aristotel koristi pojam *doxa*.

Uz karakteristike političkog govora Aristotel navodi znanja i kvalitete koje dobar političar mora imati. Po njemu se politički govori tiču pet točaka: prihodi i rashodi, rat i mir, obrana zemlje, uvoz i izvoz proizvoda i zakonodavstvo. Dobar političar mora poznavati državne (i inozemne) izvore prihoda kako bi neke od njih smanjio, a druge pak povećao te znati što se u zemlju uvozi, a što izvozi. Uz to političar mora biti dobro upoznat s bivšim ratovima koje je njegova država vodila te moći predvidjeti s kojom zemljom bi moglo doći do rata. Kako bi se obranila u slučaju rata, političar mora znati koji su dijelovi zemlje važne (i slabe) obrambene točke. Na kraju krajeva političar mora, ako želi osigurati svoju zemlju, dobro poznavati zakonodavstvo i državno uređenje. Aristotel također navodi karakterne osobine ljudi koji su na vlasti koje izjednačuje s osobina bogatih ljudi. Naime, te osobe su neobuzdane te ih Aristotel smatra sretnim, ali ujedno i bezumnim ljudima. Međutim, za razliku od bogataša, oni su častoljubiviji i teže postizanju djela što im je omogućeno njihovom pozicijom (usp. Aristotel 2008, str. 50-51).

Fahnestock i Secor (2004) ističu važnost karaktera osobe prilikom iznošenja argumenata. Naime, ako dvoje ljudi iznosi iste argumente, slušatelj će više vjerovati osobi koja djeluje iskrenije i samouvjerenije te se prema ljudima odnosi s poštovanjem. Oni pak razlikuju ekstrinzični i intrinzični *etos*. Ekstrinzični *etos* ovisi o reputaciji govornika, njegovim kvalifikacijama, diplomama i postignućima, točnije o onome što ljudi misle o osobi neovisno o njegovu tekstu/govoru. Intrinzični *etos* ovisi o tekstu, tj. govoru govornika, na koji način je izveden te sam govor može pobiti reputaciju govornika (ekstrinzični *etos*). Oni također ističu tri elementa *etosa*: dobro znanje, dobru volju i moral. Pod znanjem se ne podrazumijeva da govornik mora znati sve, već mora biti stručan u području o kojemu govori. Što se tiče dobre volje, govornik publici mora dati do znanja da im se želi približiti. Pod time se misli na pažljiv odabir jezika kojim govori i anticipaciju želja i pitanja slušatelja. Argumentima koje govornik iznosi očituje se je li on otvorena uma, iskren ili pak sklon obmanama. Sve u svemu, čovjek je više sklon vjerovati argumentima osobe koja uživa veću popularnost i za koju je poznato da je dobrog karaktera.

Dok neki teoretičari argumentacije razlikuju vrste tvrdnji, Škarić (2011) iste svrstava pod pojmom *područja argumentacije*. U četiri područja argumentacije Škarić uz prosudbe o prirodi

stvari (područje definicija - što je nešto), određivanje uzročno - posljedičnih veza (zašto je nešto) i područje vrijednosnih sudova (kakvo je nešto) svrstava i za ovaj rad najbitnije područje - odluke koje treba donijeti s posljedicama u budućnosti (političke odluke – što učiniti). Ovisno o odluci koju želimo donijeti za budućnost, Škarić razlikuje dvije vrste društva, tj. nastojanja. Prvo je društvo konzervativno. To je ono društvo koje želi zadržati trenutačno stanje. On ih izjednačuje s primitivnim društvima i ljudima koji se nalaze u povoljnom položaju. Druga je vrsta društva demokratska. Takva društva žele promjene, napredak i preći u višu klasu. Prilikom donošenja političkih odluka bitno je prvo odrediti problem, točnije, osvijestiti publiku da problem postoji. Tako Škarić kao načine upozoravanja na probleme navodi uznemiravanje i podizanje svijesti o lošem stanju, što često koriste borci za ljudska prava, revolucionarne skupine, novinari, ali u prvom redu političari. To je naročito slučaj kod oporbe koja narod upozorava na loše stanje u državi zbog vlasti suparničke stranke. Kao primjere Škarić navodi upozoravanje na mito, korupciju, beznađe i zločinačke skupine. Korake koje pritom navodi su: dijagnosticiranje nepovoljne situacije, osvještavanje društva o postojanju problema i donošenje odluke kojom će se problem riješiti. Kao rješenje navodi analizu uzroka i nuđenje rješenja s kojom se postiže boljitak.

Što se tiče političkog govora, Walton (2006) pod vrste dijaloga navodi neke koji se svrstavaju u političke govore. To su uvjeravanje, raspravljanje i vijećanje. Bilo koji od tih oblika komunikacije ima kako svoju kolektivnu, tako i individualnu ulogu. Tijekom raspravljanja i vijećanja uglavnom se radi o sukobu mišljenja dvije strane. Prvu fazu predstavlja iznošenje problema koji treba riješiti. Nakon toga obje strane predlažu rješenja, a zatim se daju argumenti za i protiv konkretnog rješenja. Na kraju se vijećanja od svih ponuđenih argumenata odlučuje za najbolje rješenje za problem. Ako se pritom radi o političkim strankama, bitno je napomenuti da se prilikom dijaloga stvara mišljenje publike o stranci, ali i zasebno o svakom članu stranke. Iako stranke suprotnu stranu pokušavaju uvjeriti u svoje mišljenje, mora postojati dodirna točka, surađivanje. Prilikom takve komunikacije svaka se stranka mora pridržavati pravila dijaloga kako bi rasprava bila svrsishodna i smislena. Jedna je od vrsta dijaloga koji je od velike važnosti za ovaj rad persuazivni (uvjeravajući) dijalog. Ta vrsta dijaloga s ostalim vrstama dijeli iduće karakteristike: problem o kojem se raspravlja, stajališta sudionika o problemu, pridržavanje bontona, suprotstavljeni stavovi i korištenje argumenata. Međutim, dva obilježja persuazivna dijaloga moraju biti zadovoljena kako bi se nekog uvjerilo u konkretni stav. Argument mora biti logičan - deduktivan ili induktivan te mora sadržavati tvrdnju koja je prihvatljiva ili može postati prihvatljiva suparničkoj strani. Ako argument zadovoljava ta dva uvjeta, a suparnička

strana ne može pobiti argument ili posumnjati u njegovu vjerodostojnost, tada bi ga trebala i prihvatiti. Samim upuštanjem u takvu vrstu dijaloga, obje strane moraju biti spremne prihvatiti promjenu vlastitog mišljenja. U većini vrsta persuazivnog dijaloga ne mora postojati pobjednik, tj. persuazivni dijalog može biti uspješan i ako jedna strana samo stekne uvid u razloge mišljenja druge strane, iako taj stav neće prihvatiti kao svoj. Međutim, kritička je rasprava vrsta persuazivnog dijaloga u kojoj je nužno da zaključak rasprave ide u korist jedne strane, tj. da se proglasi pobjednik. Neka su od pravila kritičke rasprave koje je donijela Amsterdamska škola argumentacije iduća: suprotstavljene strane ne smiju sprječavati jedna drugu prilikom iznošenja argumenata, svaka strana mora braniti svoje argumente ako ih druga strana napadne, napad na protivničku stranu mora biti povezan s tvrdnjom koju je ta strana iznijela, argumenti moraju biti logični i temeljiti se na pravilnoj argumentacijskoj shemi, strana se mora pridržavati svojeg stava, iako je samo impliciran, pitanja i argumenti ne smiju biti dvosmisleni ili zbunjujući te uspješno obranjen stav mora rezultirati povlačenjem suparničke strane (i obrnuto).

Persuazivnom komunikacijom bavio se i Simmler (1998) u svojem radu o jezičnim fenomenima u javnim tekstovima političara. Naveo je nekoliko svrha političkog govora. Dok neki teoretičari smatraju da je priroda persuazivnosti političkog govora neutralna te da je riječ o stjecanju odobrenja u političke svrhe, za političke programe i mjere, drugi govore o demoniziranju istog. Naime, dolazi do manipulacije i prikrivanja što je negativna strana političkog govora jer svi sudionici govornog čina nemaju ista saznanja o konkretnoj temi. Što se tiče pozitivne strane političkog govora, neki autori smatraju da je cilj uvjeravanja političkog govora utjecati na ponašanje, tj. promijeniti ga ili se odviknuti od njega.

Hartig (1986) uz govor svakodnevice, svečane govore i nekoliko vrsti referata, politički govor svrstava u vrstu javnog govora. U podvrste političkog govora ubraja govor pred masom, govor u parlamentu i govor na televiziji. U govor pred masom ne spada svaki govor pred većom količinom ljudi, već samo onom skupinom ljudi koja se okuplja u političke svrhe. Broj ljudi nije važan, bio on 200 ili 2000. Hartig smatra da svrha takve vrste govora nije podučiti i uvjeriti slušateljstvo, već utjecati na nj i oduševiti ga. Ostale su kvalitete ovog govornika koje autor navodi: siguran i promišljen nastup, visoka elokventnost, sposobnost utjecaja na promjenu mišljenja. Takva vrsta govornika ne mora djelovati dugo, već je bitno da se pojavi kad je to potrebno (npr. revolucije ili reformacije). Je li svrha govora poticanje na dobra ili loša djela u ovom slučaju nije bitno. U takve vrste govornika spadaju i oni koji su svoje slušateljstvo učinili sretnima, ali i oni koji su činili suprotno - bitno da su svojim djelovanjem promijenili nešto u povijesti.

3.1 Politika u SAD-u

Sam politički sustav SAD - a sastoji se od nekoliko oblika vlasti. To su izvršna, zakonodavna i sudska vlast. Izvršnu vlast čini predsjednik. Uz obnašanje dužnosti poglavara države, on je i šef vlade. Osim toga on je i vrhovni zapovjednik oružanih snaga, uz Senat imenuje suce i savezne činovnike Vrhovnog suda, daje suglasnost svakom zakonu koji Kongres usvoji te dužnost predsjednika smije obnašati dva puta. (usp. Hartmann 2005, str. 108)

Zakonodavnu dužnost vrši Kongres koji se sastoji od Senata i Predstavničkog doma. Oni se sastoje od nekoliko odbora i pododbora. Kako bi se zakon prihvatio, i Senat i Predstavnički dom, s obzirom na njihovu potpunu ravnopravnost, zakon moraju usvojiti. Savezno se sudstvo dijeli na okružne i prizivne sudove te se sastoji od jednog Vrhovnog suda (Hartmann, 2005).

Američki stranački sustav dijeli se na demokrate i republikance. Demokratsku je stranku osnovao Thomas Jefferson 1793. godine, a republikansku Abraham Lincoln 1854. godine. Obje strane slažu se oko političkog i privrednog poretka, zalažu se za izjednačavanje društva i prihvaćanje razlika utemeljenih na bogatstvu i uspjehu, međutim, ne razmišljaju isto što se tiče socijalne politike, opsega državne intervencije u privredni proces te pitanja stila života i položaja religije u javnom životu. Demokrati, koji se još nazivaju i liberalima ili lijevičarima, smatraju da se država treba miješati u pitanja kao što su prava policije, državno odvjetništvo i prekid trudnoće. Za razliku od njih, republikanci (još konzervativci ili desničari) smatraju da se država minimalno treba miješati u društvene odnose. Što se tiče strukture i organizacije američkih stranačkog sustava, on nimalo ne nalikuje hrvatskom ili europskom sustavu. Te stranke nisu stalne, nemaju članove koji plaćaju priloge te u izbore ulaze tek nakon što se njihovi kandidati sami uspiju nominirati za predsjednika SAD - a. (usp. Hartmann 2006, str. 128-129)

Proces odabira predsjednika dug je, skup i kompliciran. Predstavljanje kandidata javnosti počinje i 18 mjeseci prije samih izbora tijekom čega kandidati pokušavaju skupiti novac za kampanju. U svakoj saveznoj državi odabire se jedan od dva moguća načina izbora kandidata - nominacijski predizbori (*primaries*) ili stranački predizbori (*caucuses*). Na nominacijskim predizborima glasa se kao u Hrvatskoj - glasači odlaze na izbornu mjesto i glasaju za svojeg kandidata. Na stranačkim predizborima ljudi se javno izjasne kojem bi kandidatu dali glas nakon čega predstavnik stranke prebrojava glasove za svakog kandidata. Veće države prakticiraju predizbore koji mogu biti otvoreni ili zatvoreni. Na otvorenim izborima mogu glasati svi glasači, registrirani i neregistrirani, neovisno o stranačkoj opredijeljenosti, dok na

zatvorenima (unutarstranačkima) glasači određene stranke odabiru svojeg predstavnika. Glasajući ne biraju direktno svojeg kandidata, već za isto služe tzv. delegati, članovi izbornog kolegija. Dakle, glasači daju glas delegatima. Oni odlaze na konvenciju gdje u većini država glasaju za onog kandidata svoje stranke za kojeg se odlučila većina njihovih glasača. Broj delegata u jednoj državi ovisi o broju stanovnika države. Nadalje, bitnu ulogu igra 538 elektora koji glasaju direktno za predsjedničkog kandidata (moraju se pridržavati onoga što je odlučila većina njegovih birača). Predsjednikom ne postaje osoba koja je osvojila više glasova u SAD - u, već ona koja je pobijedila u više država. Kandidat koji osvoji većinu glasova u nekoj državi tako zapravo dobiva sve glasove (*The winner takes it all*).

U neke od najučestalijih vrsta političkog govora u SAD - u svakako spada predsjednička debata. Predsjedničke debate znatno su popraćene u medijima baš iz razloga što mogu imati veliku ulogu prilikom glasovanja te izazvati nagli preobrat u favoriziranju određenog kandidata. U SAD - u one su mnogo popularnije nego na našim prostorima pa im se pridaje i veća pozornost nego bilo kojim drugim vrstama debate. Prva televizijskim kamerama popraćena predsjednička debata u SAD - u bila je 1960. godine, a sudjelovali su Kennedy i Nixon. Od tada se do danas format predsjedničke debate promijenio. Svi predsjednički kandidati imaju istu količinu vremena, pravo na odgovor i završnu tvrdnju. (Freeley, Steinberg 2006, S. 348 – 349)

Usporedbom američkih i hrvatskih predsjedničkih debata u radu pod nazivom „Uloga televizijskih sučeljavanja u predizbornoj kampanji za predsjedničke izbore – hrvatska iskustva 2005.“ bavio se Skoko (2005) On predsjedničku debatu smatra jednom od najzahtjevnijih oblika javnog nastupa prilikom kojeg kandidati mogu ili istaknuti svoje vrline i znanja ili pak u potpunosti srozati svoj dotadašnji status ako im se omakne pogreška pred televizijskim kamerama. Američka *Komisija za predsjednička sučeljavanja* sudjeluje u samoj organizaciji predsjedničkih debata unaprijed određujući uvjete u kojima se debatira. Čine je svi bivši živući predsjednici, ugledne ličnosti iz javnog života i stručnjaci iz područja komunikacija i politike. Po pravilima Komisije debata se održava u prostoru odabranog američkog sveučilišta koje ne utječe na tijek debate i nije povezano s pitanjima. Pitanja sastavljaju birači, novinari i stručnjaci. Sama debata traje 90 minuta, kandidati imaju dvije minute za odgovor na pitanja, do minutu i pol za repliku te dvije minute za završnu riječ.

Burke (1982) je u svojem radu *Politics as Rhetoric* dao pregled američke politike iz retoričke perspektive. Predizbor kampanje i sam proces odabira predsjednika on naziva retoričkom borbom prilikom koje se kandidati natječu u uvjeravanju, a čije je mjerilo broj glasača. Burke se također poziva na Aristotela spominjući njegove tri osnovne komponente

svake situacije u kojoj se govori: karakter govornika, sklonosti publike te sadržaj i oblik govora. Sve to prisutno je za vrijeme predsjedničke kampanje. Kad drugi članovi stranke govore o kandidatu, publika se više koncentrira na sadržaj njihova govora, ali kad govori kandidat, više se pozornost usmjerava na njega kao osobu, nego na njegove riječi. Što se tiče načina obraćanja publici, načini su se komunikacije promijenili. Prije je za vrijeme predizborne kampanje predsjednik obilazio sve države i držao govore. To se radi i danas, međutim, u puno manjoj mjeri. S razvojem tehnologije i komunikacijskih načina, predsjednik se npr. *mailing* listama može na jedan način obratiti jednoj publici, a na drugi drugoj. Prije je govorio pred jednom publikom za koju nije mogao biti siguran tko tu publiku čini te je ona bila mnogo heterogenija nego što je to danas slučaj.

4. Argumentacija u političkom diskursu

Škarić (2011) argumentaciju definira kao oblikovanje teksta kojim se pridobiva razumski. Pritom navodi na temelju čega slušatelji donose zdravorazumsku odluku - formalna logika, matematički obrasci i geometrijska predočavanja. Napominje i da se snaga argumenta ne nalazi u istinitosti tvrdnje, već u uvjerenju da bi nešto moglo biti istinito. Pojam argumentacije izjednačava s hrvatskom riječi *obrazlaganje*, a pojam argument s riječi *razlog*. U potpunosti se ograđuje od izjednačavanja *dokazivanja* i *argumentacije* jer smatra da se prilikom dokazivanja nastoji doći do istine, ali ne i uvjeravanja nekog u nešto. Iako Škarić u djelu *Argumentacija* (2011) napominje da je prilikom pridobivanja istina nebitna, u predgovoru djela *Glasoviti govori* (Zadro, 1999) tvrdi kako retorika teži pronalasku istine. Točnije, smatra da ona igra veliku ulogu u razlikovanju dobra i zla, pravde i nepravde, lijepog i ružnog, korisnog i štetnog. Odluka o etičnosti postupka, pravednosti ili koristi neke odluke ovisi o govorničkom umijeću, stoga, ne postoji univerzalna istina, već ona ovisi isključivo o čovjeku. Tvrdnja može biti u potpunosti neistinita, međutim, retorika je sredstvo koje usmjerava istinu, tj. koja čovjeku pomaže donijeti pravilnu odluku. Retorika pritom ne pomaže samo u procjeni razumnosti odluke, već se bavi i etičnosti koja polazi od toposa - općih mjesta, tvrdnji s kojima se većina slaže. U takve topose ubrajaju se toposi savjesti, dobra, solidarnosti, pravde, poštenja itd. Argumentacija se danas najčešće koristi u sudskoj retorici, ali i na znanstvenim skupovima te političkim sastancima.

Fahnestock i Secor (2004) argumentaciju definiraju kao aktivnost koja nam pomaže pri formiranju naših misli i donošenju odluka. Iako u engleskom jeziku riječ *argument* označava i svađu, u retoričkom smislu ne stoji za natjecanje u iznošenju stavova, već proces rasprave i prosuđivanja. Autori knjige *A Rhetoric of Argument* također ističu važnost sposobnosti dobrog argumentiranja zato što smatraju da ona nemoćnima pomaže iznijeti svoje misli te sprečava nepravednu raspodjelu moći. Procjena kvalitete argumentacije vrši se na temelju otvorenosti same rasprave i koliko za raspravu bitni ljudi u njoj sudjeluju. Iako oni razlikuju više prilika tijekom kojih se argumentacija upotrebljava (razmišljanje, međuljudski odnosi, poslovni razgovori i javna rasprava), ujedno navode i zajedničke elemente svake argumentacije - publika, predmet rasprave i pravila (tzv. retorička situacija).

Polazeći od temelja argumentacije po Škariću sve počinje tvrdnjom koju definira kao „sud koji treba argumentirati ili obrazložiti da bi bio razumski prihvatljiv“ (Škarić, 2011, str. 23). Pojam koji je nadređen tvrdnji naziva se središnjom misli. Ona je jedna izjavna, stilski

neobojena i netrivialna rečenica koja je branjiva. Kako bi govornik utvrdio da je ta tvrdnja publici zanimljiva i netrivialna, mora ranije provesti procjenu publiku pred kojom govori. Također, tvrdnja mora biti dobro definirana i publika mora znati što, kada i kako govornik planira postići. Najbolji je način procjene jakosti tvrdnje anticipacija, tj. govornik u prvoj fazi osmišljavanja govora (*inventio*) predviđa koji bi mogao biti najjači protuargument na temelju čega smišlja pobijanje istog.

Zarefsky se u radu *Strategic Maneuvering in Political Argumentation* (2008) detaljnije bavio političkom argumentacijom i naveo neka od njezinih obilježja. On smatra da argumentacija u političkom diskursu služi stjecanju moći i kolektivnom donošenju odluka za opće dobro. Iako su neke vrste političkih govora vremenski ograničene (npr. predsjednička debata u trajanju od 90 minuta), većina je političkih rasprava bezvremenska. Kad je u pitanju SAD, može se govoriti o raspravi o zdravstvenom sustavu koji je tema političkih rasprava već više od 60 godina. Na globalnoj razini karakteristika bezvremenosti političke argumentacije vidi se na vječnom sukobu liberala i konzervativaca. Druga je karakteristika nejasna definiranost političke argumentacije, točnije, rijetko je poznato u kojoj se fazi argumentacija nalazi. Odluke koje su zapečaćene ugovorom često su naizgled donesene, međutim, to ne znači da je rasprava o njima završena. Naime, ako se nekog i odabere za predsjednika, to ne znači da se sve njegove odluke prihvaćaju i da je tu argumentaciji kraj. Baš zato što neke rasprave traju duže, teško je definirati u kojoj se fazi kritičke rasprave konkretan slučaj nalazi. Treća je karakteristika političke argumentacije heterogena publika. Naime, da su svi pripadnici jedne publike isti, ne bi ni bilo potrebe za raspravom. Problematična je u svemu tome činjenica da govornik nastoji udovoljiti svima ili većini svojih slušatelja, a svjestan je toga da uglavnom postoje dva ili više mišljenja. Iz tog razloga on svoje argumente nastoji iznijeti tako da udovolji većini, što Farrell naziva društvenim znanjem (*social knowledge*), točnije, polazi od toposa. To se znanje bazira na općepoznatim vrijednostima i normama. To su izjave poput: *Svi želimo najbolje za našu djecu*. Često se događa da jedan slušatelj istodobno vjeruje u dva suprotstavljena mišljenja, npr. *Vlada dobro radi svoj posao* i *Vlada bespotrebno troši novac*. Zadaća je govornika da svoje mišljenje iznese tako da zauzme jednu stranu, ali se ne suprotstavlja suprotnoj strani. Prilikom korištenja društvenog znanja često se čine argumentacijske pogreške kao što je *post hoc ergo propter hoc* – zaključuje se na temelju dva slučaja koji su se dogodili jedan iza drugog bez obzira na njihovu uzročno - posljedičnu nepovezanost. Tako se npr. može zaključiti da za vrijeme Busheva mandata nije bilo terorističkih napada od 11.9.2001. zbog njegove dobro organizirane antiterorističke politike.

Problem je taj što društveno znanje počiva na popularnim tvrdnjama s kojima baš zbog njihove nesigurnosti i nepouzdanosti treba ophoditi pažljivo. Zadnje obilježje koje navodi otvoren je pristup javnim komentarima. Naime, u političku se argumentaciju mogu uključiti svi te svako može izraziti svoje mišljenje u vezi s nekom problematikom. Tako laici ponekad ne razumiju svu terminologiju korištenu u raspravi te je stoga ni ne znaju upotrijebiti, što može dovesti do dodatnih smetnji u rješavanju problema.

Sva su ta obilježja političke argumentacije potrebna kako bi govornici došli do konstruktivnog rješenja, ali koji mu istodobno daju prostor za korištenje argumentacijskih pogrešaka i smicalica koji govorniku ponekad otežavaju prepoznavanje istih. To je otežano zbog toga što je procjena političke argumentacije i korištenih strategija podložna vlastitom mišljenju i ovisi o nečijim političkim svjetonazorima. Stoga je, kako bi se te pogreške lakše prepoznale, potrebno dobro poznavati gore navedene karakteristike političke argumentacije. Odmaci i strategije kojima se najčešće odstupa od pravilne rasprave, koje Zarefski naziva i strategije manevriranja, uključuju: promjenu teme, promjenu bitne publike (odabir određene skupine ljudi iz heterogene publike koji se mogu baviti spomenutom tematikom), generalizaciju argumenta (tako da odgovara i liberalima i konzervativistima), stavljanje argumenta u određeni okvir (npr. odlazak radne snage u inozemstvo može predstavljati slabljenje vlastitog gospodarstva ili označavati kompetentne radnike koji su se probili u inozemstvo), korištenje kondenzacijskih izraza (*moramo se pobrinuti za sigurnost države, moramo ulagati u budućnost*) upozoravanje na katastrofalne posljedice (*Ako ne djelujemo sad, sve je izgubljeno.*), korištenje figura i tropa (npr. korištenje analogije kako bi se na temelju sličnih koraka predvidio isti tijek događaja). (usp. Zarefsky 2008)

Nadalje, karakteristikama političke argumentacije bavili su se i Kienpointner i Kindt (1996). Oni su se bavili temom naklonosti u političkoj argumentaciji istraživanjem njemačkih i austrijskih pisama u vezi s političkim azilom. Navode nekoliko razloga zašto je pristranost tako česta pojava u političkom diskursu: a) psihološki i emotivno ugodnije je priznavati samo one argumente koji odgovaraju našim svjetonazorima (neprihvatanjem tuđih argumenata smanjujemo osjećaj krivnje i neugodnosti) b) obrazovni sustav više njeguje kompetitivnost nego suradnju, zbog čega su sudionici rasprave skloniji držati se svojeg mišljenja, nego prihvatiti tuđe c) neki su problemi toliko kompleksni da ih je teško sagledati iz objektivne perspektive. Također, autori nude rješenja za poboljšanje kvalitete političke argumentacije. Govornik mora biti svjestan da ne može obuhvatiti sve probleme odjednom. On se s jednim aspektom problema može pozabaviti detaljnije i zanemariti druge, ali i treba biti svjestan toga

da pridonosi samo djelomičnom rješenju problema. Nadalje, kako bi se pristranost smanjila, treba izbjegavati upotrebu pojmova koji sa sobom vuku previše negativne ili pozitivne konotacije. Oni se obično upotrebljavaju kako bi se izrazilo nečije mišljenje i stav. Naime, političari koji teže pristranosti češće ulaze u “semantičke borbe” (*semantic fights*). Stoga bi trebali koristiti općenitije pojmove, čime zapravo daju do znanja da su spremni promijeniti svoj stav. Treće rješenje koje nude reforma je obrazovanja. Naime, iako je članak napisan 1995., ondašnja problematika tiče se i današnjice. Iako današnje društvo inzistira na diplomaciji i počiva na komunikaciji, ono i dalje ne ulaže dovoljno u podučavanje pravilne argumentacije u obrazovnom sustavu. Aspekte argumentacije koje treba više podučavati su: razvijanje kritičkog mišljenja, podučavanje argumentacijskim shemama, osvještavanje slabih točaka u argumentaciji.

5. Hipoteze

S obzirom na to da je u ovome radu riječ o političkom govoru u kojemu je najbitniji *etos* govornika, pretpostavka je da će se Donald Trump najčešće koristiti strategijama izgradnje *etosa*. Kao uspješan poslovni čovjek koji za sobom ima niz uspjeha, očekuje se da će svoj karakter graditi na ekstrinzičnom *etosu*. Međutim, zbog niza kontroverznih izjava koje su prouzrokovale pad intrinzičnog *etosa*, također se očekivalo i da će se u inauguracijskome govoru i debatama suzdržati od neugodnih očitovanja i provokacija.

Tindale (2011) koji se bavio argumentacijskim pogreškama, navodi neke pogreške koje su vezane uz karakter govornika. Pogreške koje se stoga očekuju uključuju *ad hominem*, uvredljivi *ad hominem* i situacijski *ad hominem*. Na temelju prijašnjih izjava Donalda Trumpa, kao što su npr. prijetnje o izgradnji zida na granici s Meksikom, očekuje se i argumentacijska pogreška *ad baculum*.

Vančura i Tomić (2013) analizirale su argumentaciju u Hrvatskome saboru, točnije argumentacijske pogreške i uvrede. One su zaključile da hrvatski političari koriste uvrede kako bi ojačali vlastiti položaj, pridobili pozornost promatrača (novinara i ostalih članova Sabora) ili pak kako bi skrenuli pozornost s aktualne teme. Također, uvrede im služe i kao reakcija na tvrdnju sugovornika. Strategije uvreda kojima se koriste usmjerene su na *patos* ili *etos*, dakle, uvredama ciljaju na emocije i karakter sugovornika. Što se tiče vrsti uvreda, upotrebljavaju krivnju po asocijaciji, *ad personam/ad hominem*, sarkazam, ironiju, retorička pitanja, nesklad između riječi i djela te se međusobno optužuju za krađu i korupciju.

Lončar (2014) u svojem je diplomskome radu proučavala korištenje *ad hominem* argumenata u političkome diskursu. Zaključila je da se s obzirom na mogućnost legitimnosti *ad hominem* argumenta hrvatski političari njima služe uglavnom na nelegitimnoj osnovi, tj. koriste ih kako bi diskreditirali protivnika uz pomoć tvrdnje koja je u potpunosti nevezana uz trenutačnu temu razgovora.

Kišiček (2013) je analizirala politički diskurs hrvatskih političara koji su bili za i protiv ulaska Hrvatske u Europsku Uniju. Pritom se došlo do zaključka da se često koristio *ad hominem* argument kako bi se napao karakter protivnika, a da se premalo pozornosti posvećivalo logičnom zaključivanju i podupiranju tvrdnji.

Na temelju njegovih starijih izjava također se pokušavalo ustanoviti kakvim će se rječnikom služiti, hoće li Trump poštovati govorni bonton i kakvo će držanje imati. Jedan od radova koji se time bavio napisali su Gökariksel i Smith (2016). Ovi autori Trumpov su rječnik opisali kao isključivo negativan. Smatraju ga osobom čija je želja nadmoć muškaraca i bijele rase. Jedan od izvora kojim se koriste članak je o njegovim uvredama koje je uputio ženama (Bahadur, 2015). Diskriminira ih na temelju njihova spola i izgleda ako mu se fizički ne dopadaju ili ga ne podržavaju. Odvjetnicu koja je za vrijeme sudskog procesa tražila stanku kako bi podojila dijete naziva „odvratnom“, na Twitteru piše da Clinton ne može zadovoljiti potrebe američkih građana ako ne može zadovoljiti svojeg muža te priznaje kako ponekad neke misli prešuti samo zato što nastoji biti politički korektan. Nakon što mu je novinarka Megyn Kelly postavila pitanje o optužbama za seksizam, njezin je bijes opisao rekavši da krvvari iz očiju i iz cijelog tijela što je samo jedna od više izjava zbog kojih ga se optužuje za isto. Isti autori također ga optužuju za rasizam i ksenofobiju. 2015. godine održava govor u sklopu najave svoje kampanje za mjesto predsjednika prilikom čega Meksikance naziva silovateljima koji u državu donose samo kriminal. *Kad Meksiko šalje svoje ljude, ne šalje najbolje. Oni ne šalju Vas. Oni ne šalju Vas. Oni šalju ljude koji imaju mnogo problema i te probleme donose sa sobom. Donose droge. Donose kriminal. Oni su silovatelji. A neki su, pretpostavljam, dobri ljudi.* Izuzev prema Meksikancima, netolerancija prema Neamerikancima i pripadnicima drugih religija, vidljiva je i u njegovu stavu prema pripadnicima islamske vjeroispovijesti. Nakon terorističkih napada 2015. godine u govoru je izjavio kako svim muslimanima treba zabraniti ulazak u SAD dok se ne razjasni tko je napad organizirao (usp. Berenson, 2015). Gökariksel i Smith opisuju ga kao agresivnu osobu koja ne može suzdržati svoj bijes čime izaziva paranoju i poziva na ekstremne mjere. Tako npr. dobre odnose s drugim državama temelji na jakoj vojsci koju se ne boji upotrijebiti. *Sve počinje sa snažnom vojskom. Sve.* (Trump 2015, str. 42) Na temelju ovog rada pretpostavlja se da će se iz Trumpovih riječi moći iščitati diskriminacija, netolerancija, vrijeđanje, ksenofobija i seksizam.

Prilikom analize stilskih figura u hrvatskoj parlamentarnoj debati koju je provela Runjić-Stoilova (2017) ispostavilo se da političari trope koriste kao sredstvo uvjeravanja. Političari općenito pojmovima *država* i *Vlada* pripisuju svojstva živih bića koja vrše radnju, a desničari, u ovom slučaju republikanci, kao metaforu upotrebljavaju borbu za obitelj u izgradnji temelja društva - zbog čega se isto očekuje i u govorima Donalda Trumpa.

6. Korpus i metodologija

U ovom radu prikazat će se rezultati analize deskriptivnom metodom sedam javnih nastupa Donalda Trumpa te time i stekao okvirni dojam o njegovoj retorici. Analizirali su se preferirani argumentacijski obrasci (najčešće vrste tvrdnji i potpore istih), argumentacijske pogreške te stil i izbor riječi i figura. Kako bi analiza što vjernije prikazala njegovu retoriku, analizirao se jedan epideiktički govor, dijaloške i monološke govorničke vrste te posebna monološka vrsta – izjave za medije. Također, kako bi se vidjelo postoji li razlika u njegovim javnim nastupima prije i nakon stupanja na mjesto predsjednika, izuzev epideiktičkih govora i dijaloških vrsti, za svaku govornu vrstu odabrao se jedan govor prije njegova stupanja na mjesto predsjednika SAD - a i jedan nakon. Od epideiktičkih vrsta analizirao se njegov inauguracijski govor (20.1.2017.), dijaloških govorničkih vrsti dvije debate (debata republikanskih kandidata održana 13.6.2016. i prva predsjednička debata s Hillary Clinton, 26.9.2016.), od monoloških vrsti jedan govor pred simpatizerima prije njegovog stupanja na mjesto predsjednika (najava kampanje 16.6.2015.) i jedan nakon početka mandata (10.3.2018.) te dvije izjave za medije (govor o vanjskoj politici 27.4.2016. i izjava za javnost o odluci za ukidanje DACA - e 5.9.2017.) S obzirom na to da u prirodi i fokusu epideiktičkih govora stoje stilske figure i kompozicija, analiza inauguracijskog govora prikazat će se u zasebnom odlomku. Video zapisi preuzeti su s mrežne usluge YouTube, a transkribirani govori s više novinskih i ekonomskih portala (www.cnbc.com, www.nytimes.com, www.time.com, www.washingtonpost.com, www.factba.se). Svi su citati prevedeni na hrvatski jezik kako bi se čitatelju omogućilo lakše praćenje i bolje razumijevanje teksta. Također, Trump svoje kandidate nekad oslovljava s titulom (npr. *tajnice*), a nekad s imenom (npr. *Hillary*) te se u prijevodu radi usustavljanja koristila forma iz poštovanja *Vi*.

6.1 Kratka biografija Donalda Trumpa

Donald Trump rođen je 1946. godine u Queensu i u mladosti je krenuo očevim stopama ulažući u nekretnine. Diplomirao je ekonomiju i 1971. preuzeo očevu tvrku (*Elizabeth Trump & Son*), koju je preimenovao u *Trump Organization* i preselio na Manhattan. Tamo se bavio nekretninama, obnovio nekoliko hotela te čak i postao vlasnik nogometne momčadi. Također ima i vlastitu emisiju – *Pripravnik*. Izgradio je hotel i toranj *Trump Tower*. Usto je i vlasnik više od 25.000 apartmana i kasina. Iako je već 1980 - ih govorio o svojoj kandidaturi za predsjednika SAD - a, nitko ga nije shvaćao ozbiljno te se smatralo da time samo želi steći publicitet. Krajem 90 - ih nakratko je izašao iz republikanske stranke, ali se već početkom novog stoljeća vratio. 2015. najavio je da će se kandidirati za predsjednika SAD - a. Moto njegove kampanje glasio je *Učinimo Ameriku ponovno velikom* (*Make America great again*). Tijekom kampanje obećavao je da će stvoriti nova radna mjesta, kazniti poslodavce koji svoje poslove sele u druge zemlje, izgraditi zid na granici između SAD - a i Meksika kako bi spriječio ulazak ilegalnih imigranata u SAD te zabraniti doseljavanje muslimana na američko tlo. Trumpovu kampanju obilježile su i njegove kontroverzne izjave o Meksikancima, muslimanima i ženama. Iako su ostali republikanski kandidati bili zgroženi njegovim izjavama, njegova popularnost među glasačima postajala je sve veća. Nakon što su njegovi protivnici izgubili u daljnjoj utrci za mjesto predsjednika, republikanska stranka izabrala ga je za svojeg kandidata pri čemu mu je glavna protivnica bila Hillary Clinton, kandidatkinja demokratske stranke. Pobjedio je i proglašen 45. predsjednikom SAD - a.

7. Rezultati i rasprava

„Kako bi funkcioniralo, demokratsko uređenje prije svega zahtijeva istinu.“

Kristiansen i Kaunsler, 2018.

7.1 Argumentacijski obrasci

Ovaj dio rada bavi se analizom vrsti tvrdnji i potpora. S obzirom na to da se tijekom analize došlo do zaključka da Donald Trump svoje tvrdnje često podupire lažnim podacima, pokušavali su se provjeriti i istinitost i legitimnost tvrdnji (za koje je to bilo moguće), a pritom su se upotrebljavali stručni članci istraživačkih novinara.

Fahnestock i Secor (2004) razlikuju četiri vrste tvrdnje: činjenična, vrijednosna, uzročno - posljedična i politička. Svaka od njih može se poduprijeti očitostima. Škarić (2011) očitost definira kao „članak u argumentu koji je publici sam po sebi prihvatljiv“. Škarić navodi nekoliko vrsti očitosti: definicije, toposi, stereotipi, citati, autoriteti, zakoni, slučajevi, ilustracije, podaci, činjenice i svjedočenje. Slučajevi i ilustracije u svakodnevici se često sažimaju pod jednim nazivom – primjer. Razlika je ta što se kod slučaja radi o konkretnom događaju kod kojeg se indukcijom dolazi do zaključka. Za razliku od slučaja, kod ilustracije se uvjerava slikovitošću i stilom. Kako bi se argument i zaključak povezali, upotrebljavaju se logičke veze, a to su: dedukcija, indukcija, analogija, kauzalnost i semiotičnost. Nakon analize ispostavilo se da od vrsti tvrdnji Trump najčešće upotrebljava činjenične tvrdnje, zatim vrijednosne, uzročno - posljedične i na kraju političke.

U prvoj predsjedničkoj debati postavljala su se pitanja iz tri kategorije: smjer u kojem će Amerika ići, ostvarivanje prosperiteta i osiguravanje Amerike. Iako je moderator debate, Lester Holt, kandidatima postavljao pitanja u vezi s donošenjem odluka u budućnosti i ponašanjem u Amerike u odnosu s ISIS - om i ekonomskom krizom, u Trumpovim izjavama nisu dominirale političke tvrdnje, već činjenične. Ista je situacija bila i u ostalim govorničkim vrstama – unatoč tome što se uvijek postavljao problem za kojeg je trebalo ponuditi rješenje, ispostavilo se da je Trump više bio usredotočen na osvještavanje loše situacije u državi, ponižavanje i ukazivanje na nekompetentnost demokrata i ostalih republikanskih protukandidata, te na izjave o ostvarivanju predizbornih obećanja. Nakon promatranja barem jedne predsjedničke debate, nije teško zaključiti kako s obzirom na vremensku ograničenost i

unaprijed postavljena pitanja kandidatima često nije lako razraditi neki problem i argumentirano obrazložiti svoju tvrdnju. S time se složio i Skoko (2005) u svojem radu o ulozi televizijskih sučeljavanja u predizbornoj kampanji za predsjedničke izbore. „Imajući na umu moć televizije kad je posrijedi prezentiranje kandidata gledateljima, odnosno biračima, ali i utjecaj političkih odnosa s javnošću koji umnogome utječu na izgled i držanje, odnosno način pakiranja i odašiljanja političkih poruka samih kandidata, stječe se dojam kako su i televizijska sučeljavanja prilično umjetan proizvod podložan manipulacijama.“ (Skoko 2005, str. 71) Ono što bi po Skoki i ostalim proučavateljima predsjedničkih sučeljavanja trebalo biti visoko zastupljeno u debatama je informativnost. Međutim, jer je to postala više iznimka nego pravilo, ne bi trebalo čuditi kako u Trumpovim izjavama manjka baš informativnosti. Ponavljanje već poznatih informacija Trump najčešće prakticira u obliku činjeničnih i vrijednosnih tvrdnji. Činjenična tvrdnja po Fahnstock i Secor (2004) odgovara na pitanje *što je nešto*. Podupire se primjerima, definicijama i usporedbama.

Što se tiče ponižavanja protivnika, Trump u nekoliko navrata ponavlja kako njegovi oponenti, u ovom slučaju Clinton, tek sad razmišlja o rješenjima što dosad nije radila. Iako navodi primjer NAFTA - e za što Trump smatra da je velik problem i da su za njega krive bivše vlade, iz njegovih se riječi može iščitati kako smatra da Clinton dosad uopće nije razmišljala o problemima SAD - a. „I Hillary, samo bih Vas ovo pitao. Ovim se poslom bavite već 30 godina. Zašto tek sad razmišljate o rješenjima? Ovime se bavite već 30 godina i tek ste sad počeli razmišljati o rješenjima.“¹ Također je optužuje da ona ne može vratiti radna mjesta dok će za razliku od nje on to napraviti. Problem je što on pritom ne navodi razloge zašto ona to ne može zbog čega se ova i ine izjave svrstavaju u kategoriju argumentacijskih pogrešaka o kojima će biti riječ u idućem poglavlju. „Ja ću vratiti... oprostite. Ja ću vratiti poslove. Vi ne možete vratiti poslove.“ U vezi s njezinom kompetentnošću navodi da ona nema plan za svoj predsjednički mandat niti općenito odluka u vezi SAD - a. Izjave kao što je ta općenito je teško argumentirati i obraniti jer su svi kandidati predlagali svoje programe i planove tijekom provođenja predsjedničke kampanje kako bi ih se izabralo za predstavnika svoje stranke. „Ali Vi nemate plan. [...] Tajnice, Vi nemate plan. [...] I želite povećati regulative i pogoršati ih.“ Glavnu protukandidatkinju u utrci za predsjedničko mjesto optužuje i nakon njegove pobjede, iako to nije relevantno za trenutačnu situaciju. U govoru pred simpatizerima u Pennsylvaniji, više od godinu dana nakon pobjede, pred publikom smatra potrebnim spomenuti kako Clinton ne bi uspjela obaviti posao koji je on obavio, unatoč tome što je predsjednička kampanja već završila.

¹ Radi boljeg razumijevanja teksta, svi su citati prevedeni s engleskog na hrvatski jezik.

Govoreći o kriminalcima i bandama koji su rasprostranjeni diljem SAD - a, tvrdi da su on i njegova administracija oslobodili te gradove, dok Clinton to ne bi mogla napraviti. Ni jedno ni drugo ne argumentira, tj. ne daje razloge za činjeničnu tvrdnju zašto Clinton to ne bi mogla, ali niti ne definira koje je gradove oslobodio ni kako je to učinio. „Oni su životinje, a mi te ljude šaljemo kako bismo oslobodili te gradove. Mi ih oslobađamo. Hillary ne bi oslobodila te gradove. Mi oslobađamo te gradove, a ljudi kliču kao da je ratno stanje – kao da ste oslobodili državu.“ Manjak preciznosti, potpora, primjera i slučajeva naročito je vidljivo prilikom pokušaja prikazivanja opozicije kao strane koja za državu želi samo najgore. Naime, Trump tvrdi da se on bori za unapređenje vojske što podupire podatkom od 700 milijardi dolara koje su uložili u vojsku, ali pritom pozornost skreće na to da bi suparnička strana svojim zlim namjerama takva postignuća pokušala oduzeti. Problematičnim se smatra i to što ih karakterizira kao neprijatelje. „Istina. Oni će vojsci mnogo oduzeti, a mi smo upravo odobrili 700 milijardi dolara. Moramo ponovno izgraditi naše vojne snage. 700 milijardi dolara, mnogo više od druge stranke. Oni će i to oduzeti [...] Zapamtite ovo... drugi neprijatelj, njegov neprijatelj ne glasa za nas. Može reći što želi, ali on nikad ikad neće glasati za nas.“

Nakon analize stekao se dojam da će Trump učiniti sve kako bi oponente prikazao u negativnom svjetlu, makar to značilo da će proturječiti samome sebi. Iako se on u više navrata zalaže za ukidanje DACA - e (Program zaštite mladih imigranata), protiv čega i drži jedan od govora korišten u ovoj analizi, u govoru u Pennsylvaniji tvrdi da se demokrati bore protiv imigranata čime pokazuje nekonzistentnost u svojim tvrdnjama. Petog rujna 2017. drži govor u kojem pojašnjava da ne planira odustati od ukidanja DACA - e. Taj program smatra nelegalnim što nastoji podržati zakonima i autoritetima kao što su državni tužioci i ostali stručnjaci. „Preko 10 saveznih država tuži program i čeka da moja administracija donese odluku o njegovoj legalnosti. Državni tužilac SAD - a i državni tužioci mnogih saveznih zemalja, i zapravo svi ostali vrhunski stručnjaci izjavili su da je program uspostavljen nezakonski i neustavno te se ne može uspješno obraniti na sudu.,, Međutim, tome proturječi jedan od članaka u kojem se tvrdi da ustavnost programa nikad nije razriješena te da se ni svi državni tužioci nisu jednako izjasnili oko programa. (usp. Merelli, 2017) Šest mjeseci poslije održava govor u Pennsylvaniji i tvrdi potpuno suprotno. „Oni žele zaustaviti DACA - u. DACA je njihov problem, ali ja to želim privesti kraju [...] Ali DACA je ovdje – oni su dobri ljudi, a demokrati su protiv toga.“

Dakako, jedna od glavnih tema za vrijeme njegova mandata borba je protiv ulaska (ilegalnih) imigranata u SAD. Jedan od prvih koraka do tog cilja je ukidanje DACA - e što iznosi u obliku političke tvrdnje *treba ukinuti DACA - u*. Po Fahnestock i Secor (2004) politička

se tvrdnja sastoji od preliminarne argumentacije, zatim izricanja tvrdnje koja se prvotno može sastojati od općeg i specifičnog prijedloga, ali je bitno da se svede na specifični prijedlog te na kraju podupiranje tvrdnje argumentom. U preliminarnoj argumentaciji govornik mora publiku upozoriti na trenutačno loše stanje. Mora publiku osvijestiti da postoji problem koji se mora riješiti. U kojoj se mjeri nekog mora uvjeravati ovisi o trenutačnom stanju – ako se radi o nečemu što je očito i o problemu koji je publici poznat, preliminarne argumentacije ne bi trebala zauzeti veći prostor u iznošenju političke tvrdnje. Međutim, ako se radi o problemu kojeg publika nije svjesna, s kojim publika nije upoznata, taj dio argumentacije odigrat će veliku ulogu u nastavku argumentacije. Dakle, u publici se mogu nalaziti ljudi kod kojih problem nije osviješten ili pak oni koji su ga u potpunosti svjesni. Ponekad preliminarne argumentacije služi samo prezentaciji detalja problema koji je publici već jasan. Kako bi se određena situacija publici uopće predstavila kao problematična, potrebno je naglasiti negativne posljedice prilikom čega se može upotrebljavati i etičnosti, tj. ukazivanje da je nešto nemoralno ili šteti drugim ljudima. Neke teme kao što su ubojstvo ili rastava ljudi obično već percipiraju kao negativnima te stoga prilikom argumentiranja takvih tema vrijeme ne treba trošiti na upozoravanje na etičnost. Nakon toga slijedi prijedlog što se može poduzeti kako bi se problem riješio. Ako osoba nema ovlasti ili moć da donese konkretnu odluku, onda se koristi općenitim prijedlozima. Loše je ako iznošenje političke tvrdnje stane na općenitom prijedlogu jer može upozoravati na to da govornik ne može ponuditi precizno rješenje čime se ukazuje na njegovu nekompetentnost. Točno rješenje problema nalazi se u specifičnom prijedlogu. Takav prijedlog obično se iznosi pred publikom koja ga može provesti. Kad je publika svjesna problema, a specifični je prijedlog izrečen, potrebno je publiku uvjeriti da prihvati taj prijedlog, točnije potrebno je argumentirati svoj prijedlog. Tako Fahnestock i Secor (2004) navode navođenje dobrih posljedica koji će proizaći iz rješenja, loših posljedica koje su izbjegnute i isticanje etičnosti prijedloga. Trumpove političke tvrdnje najčešće nisu dovršene, tj. on se najviše zadržava na preliminarnoj argumentaciji, upozoravajući na krizno stanje, neimaštinu, vojsku i veterane o kojima država ne brine, državu koju ostale države iskorištavaju, loše donesene sporazume. U slučaju DACA - e upozorava na to da je administracija Baracka Obame program uvela neustavno te da je program državu doveo u humanitarnu krizu. On tvrdi da je DACA potpomogla dolazak vala maloljetnika iz Središnje Amerike koji su u nekim slučajevima postali članovi nasilnih bandi kao što je MS - 13. Političku tvrdnju temelji na uzročno - posljedičnoj vezi koja je manjkava jer je ne podupire ni statistikom ni podacima, a i potvrđeno je da uvođenje DACA - e nije dovelo do porasta kriminala. Naime, pokazalo se da velik broj imigranata iz srednje Amerike dolazi u SAD zbog kriminala i loše ekonomske situacije u domovini, a ne zbog

samog programa (usp. Spagat, Rugaber 2017) „Prolazna primjena DACA - e koju provodi Obamina administracija [...] također je potpomogla humanitarnu krizu – ogroman priljev maloljetnika iz Srednje Amerike bez pratnje, što u nekim slučajevima uključuje i mlade ljude, koji će postati članovi nasilnih bandi diljem naše države, npr. MS - 13.“ U naumu da ukine program, Trump je, svjestan da ne posjeduje dovoljnu količinu podataka da publiku uvjeri *logosom*, u publici pokušao pobuditi osjećaj straha i zabrinutosti za vlastite živote, tj. nastojao je djelovati na emocije slušateljstva što se još naziva uvjeravanje *patosom*. Koristeći se pojmovima kao što su *humanitarna kriza, nasilje, bande, kriminal, sigurnosna prijetnja, višestruko kažnjavani kršitelji zakona* kod publike je izazvao osjećaje brige, prezira i još bitnije, straha, za cijelu državu, a sve te probleme naveo je kao zajedničke probleme svih državljana koristeći osobnu zamjenicu *mi*. „Suočavamo se sa simptomom većeg problema – ilegalnom imigracijom, baš kao i s mnogim drugim kroničnim problemima imigracije. „Fahnestock i Secor (2004) tvrde da se na emocije može utjecati djelovanjem na samog individualca ili pojedinca kao člana zajednice. Trump je ovim putem DACA - u htio prikazati kao zajednički problem što po Fahnestocku i Secoru u pojedincu izaziva osjećaj ugroženosti cijele grupe. „Kad se članovi publike zamisle u grupi, mogu reagirati na ono što suučesnik rasprave predstavlja kao unaprjeđivanje ili ugrožavanje interesa grupe. Djelovanje na člana grupe može utjecati na njihove emocije.“ (Fahnestock i Secor 2004, str. 54). Govornik na taj način može zaobići djelovanje na govornika informacijama i logičnim argumentima. Zbog toga se postavlja pitanje koliko je legitimno na slušateljstvo djelovati emocijama (*patosom*) pritom zaobilazeći logiku, te postoje li uopće situacije kad je to dopušteno. Tindale (2007) u svojem djelu o argumentacijskim pogreškama tvrdi da nisu svi argumenti koji koriste emocije argumentacijske pogreške *ad misericordiam*. Smatra da je takav argument legitiman ako su u pitanju životi te je publiku potrebno potaknuti na djelovanje, a smatra se lošim ako skrene pozornost s onog o čemu je riječ ili nekog dovede do zaključka koji inače ne bi prihvatili. Iako Trump u ovom slučaju pozornost skreće na ljudske živote, korištenje emocija u ovoj se političkoj tvrdnji smatra nelegitimnim jer informacije koje iznosi nisu točne, tj. ne postoji uzročno - posljedična veza između ugrožavanja ljudskih života i programa. Bez obzira na nepovezanost, Trump daje specifične prijedloge kako bi se provelo postepeno ukidanje programa - novi zahtjevi za radnu dozvolu neće se izdavati, radne dozvole u izradi izradit će se do kraja, a one za koje je predan zahtjev za produženje, bit će produžene. Iako je time formalno iznio sve dijelove političke tvrdnje, ovaj primjer jasno prikazuje koliko je bitno provjeriti kontekst i informacije koje govornik daje prilikom argumentiranja.

Iako moderator prve predsjedničke debate između Hillary Clinton i Donalda Trumpa, Lester Holt, već u postavljenom pitanju upozorava na nejednakost u plaćama i Amerikancima koji žive „od plaće do plaće“, Trump svejedno pri formiranju političke tvrdnje koristi preliminarnu argumentaciju. On tvrdi da poslovi bježe iz države i da to treba zaustaviti. Preliminarnu argumentaciju počinje pomoću očitosti, točnije slučajeva. „To su događaji kojima se induktivnim postupkom dolazi do nekoga općega suda.“ (Škarić 2011, str. 26). Tvrdi da se njihovi poslovi sele u Meksiko, Kina im uništava valutu, tvrtka automobila *Ford* napušta SAD, na tisuće poslove napuštaju Michigan i Ohio, tvrtka *Carrier* seli se u Meksiko. Kao općenite prijedloge navodi sprječavanje odlaska tvrtki iz države i zaustavljanje ostalih država od krađe njihovih tvrtki i poslova. Kao specifične prijedloge navodi smanjenje poreza za tvrtke s 35 % na 15 %, navodeći dobre posljedice smanjenja poreza – stvorit će se radna mjesta, tj. otvorit će se više tvrtki.

Moderator mu zatim postavlja pitanje kako će konkretno vratiti milijune radnih mjesta, stvoriti 25 milijuna radnih mjesta, kako će vratiti industrije koje su napustile zemlju i što će točno reći vlasnicima tvrtki koje su napustile državu kako bi se vratili. Općeniti prijedlog koji navodi tiče se zadržavanja tvrtki koje još nisu napustile države, ali ne i onih u vezi kojih je moderator postavio pitanje. Tvrdi da treba spriječiti tvrtke da se uopće odluče na odlazak iz države. Pritom se ponovno služi preliminarnom argumentacijom, iako je slušateljstvu još prije već pojasnio problem: „Tvrtke odlaze. Mogao bih imenovati na tisuće tvrtki koje odlaze u broju većem nego ikad dosad.“ Tvrdi da ih se može i mora zaustaviti da odu. Drugi općeniti prijedlog koji navodi uvođenje je poreza za tvrtke koje žele uvoziti svoje proizvode u SAD. Međutim, političku tvrdnju ne dovršava specifičnim prijedlozima niti daljnjim argumentima.

Idući općeniti prijedlog koji navodi ponovno je pregovaranje trgovačkih ugovora. Pritom se koristi i činjeničnom tvrdnjom: „Ostale države rade stvari koje mi ne radimo.“ Trump svoje tvrdnje pokušava poduprijeti idućim slučajem pritom se koristeći i podatkom: „Dat ću vam primjer Meksika. Oni se služe porezom na dodanu vrijednost. Mi se služimo drugim sustavom. Postoji porez kad mi uvozimo u Meksiko – 16 %. Kad oni uvoze u SAD, ne plaćaju porez. To je ugovor koji ne funkcionira. Ne funkcionira već dugi niz godina.“ Međutim, iščitavanjem članaka koji se bave navedenim porezom, dolazi se do zaključka da je to vrsta poreza koja se upotrebljava i za izvoz i uvoz robe te se ne tiče samo robe koju SAD izvozi zbog čega cijela tvrdnja gubi na legitimnosti. (usp. Worstall 2016) Ovakav primjer iznošenja lažnih informacija kako bi publiku uvjerio da je u pravu i proveo određene mjere unosi nesigurnost u obrazlaganje jedne od njegovih glavnih tvrdnji tijekom predsjedničke kampanje – *Izgradit ćemo*

zid. U obrađenom korpusu Trump tu rečenicu spominje u govoru najave kampanje kao općeniti prijedlog rješenja problema s „Meksikancima koji Amerikancima krađu posao“, ali ne daje specifične prijedloge kako bi taj potez izveo.

Ovakve i slične primjere iznošenja netočnih informacija, autori kao što su Kristiansen i Kaussler te Frankfurt nazivaju *bullshit*, što je ujedno i naslov knjige Harrya Frankfurta. U hrvatskome prijevodu knjiga se naziva *Kenjaža* te će se stoga isti pojam koristiti i u ovoj analizi. Drugi je pojam koji predlaže za korištenje u pravnom kontekstu *alternativna činjenica*. Izrazu je prvi put pristupio Harry Frankfurt 1986. godine, a Kristiansen i Kaussler 2018. objavili su rad pod nazivom *The Bullshit Doctrine – Fabrications, Lies, and Nonsense in the Age of Trump* gdje su se bavili analizom kenjaže u Trumpovim govorima. Analizu počinju s Trumpovom izjavom da broj ljudi koji je prisustvovao njegovom inauguracijskom govoru dosad nije viđen ni na jednoj inauguraciji, što je neistina. Iako je ova izjava laž, oni smatraju da se Trump i njegova administracija ne zamaraju istinom ili lažima, tj. da za njih uopće nije bitno je li nešto istinito, već način na koji govornik iznosi svoje riječi. Dakle, on ne želi iskriviti realnost, ne zanima ga sadržaj govora, već sama namjera i način na koji ljudi percipiraju izvedbu izrečenog. Sam pojam može se poistovjetiti s pojmom manipulacije jer govornik kontekst govora prilagođava svojim potrebama. Dok se lažac očito služi samo lažima i svjestan je tog da laže, osoba koja se služi kenjažom kako bi ostvarila svoje ciljeve, može se koristiti istinom ili lažima (usp. Kristiansen, Kaussler 2018). Također, za ovaj rad bitan je idući citat: „Kenjanje je neizbježno kadgod okolnosti traže od nekoga da govori, a da ne zna o čemu govori. Tako se proizvodnja kenjanja potiče kad god obveze ili prilike da čovjek govori o nekoj temi prelaze njegovo znanje o činjenicama koje su za tu temu relevantne.“ (Frankfurt 2018, str. 56) Naime, Trumpu se često predbacivalo što je po zanimanju poslovni čovjek, a ne političar. Isto mu se ne predbacuje bez razloga jer se često izjašnjava oko problema koji su dio njegova djelokruga rada, a za koje on nema formalno, školsko obrazovanje te često nečinjenične tvrdnje predstavlja kao činjenice. Primjer iz korpusa koji je upotrijebljen u svrhu izrade ovog rada pronalazi se opet u debati protiv Clinton. Predsjednik tvrdi da su demokrati godinama iskorištavali Afroamerikance kako bi dobili njihove glasove, zlostavljali ih i prema njima se loše ponašali. Međutim, on za to ne nudi konkretne slučajeve, već mu je bitno da publika o republikanskoj stranci, ali još bitnije, o njemu, stekne dobro mišljenje o junaku koji će poraziti ljude koji su iskorištavali manjine (demokrate). „Afričko - američka zajednica... jer... gledajte, prema toj se zajednici u

gradovima odnosilo loše. Zlostavljalo ih se kako bi svoj glas dali demokratima zato što je to tako. Kontrolirali su te zajednice skoro sto godina.“ On također iskrivljuje činjenice – prilagođava brojeve ovisno o tome želi li pohvaliti svoj uspjeh ili upozoriti na grozno stanje u kakvom je bivši predsjednik ostavio državu. Tako u govoru najave svoje kandidature ističe da je bruto društveni proizvod prvi puta ispod nule od 1978. godine. „U posljednjem kvartalu najavljen je naš BDP – to je znak snage, zar ne? Ali ne za nas. Bio je ispod nule. Tko je ikad čuo za tako nešto? Nikad nije ispod nule. Stopa udjela radne snage nije bila gora od 1978. godine. Ali razmislite, bruto domaći proizvod ispod nule – najgora stopa udjela radne snage.“ Međutim, ispostavilo se da je od 1947. godine BDP čak u četrdeset kvartala bio ispod nule. (usp. Kessler i Hee Lee, 2015) Iako su to činjenice koje je lako provjeriti i on se smatra poslovnim čovjekom koji bi te brojeve trebao dobro poznavati, on, bez obzira na svjesnost o tome da će se netko baviti istinitosti njegovih tvrdnji, govori neistine kako bi ostvario svoj politički cilj – pobjedu.

Što se tiče vrijednosnih tvrdnji, one se iz analiziranog korpusa mogu analizirati u dvije skupine, ovisno o tome o kome Trump govori. Ako govori o svojim postignućima, onda ih vrednuje kao dobre, ali ako govori o oporbi i stanju u državi, koristi epitete iz negativnog spektra. Kao poslovni čovjek s nizom uspjeha u svojoj prošlosti, očekivalo se da će Trump svoj *etos* graditi baš na tim uspjesima, točnije na ekstrinzičnom *etosu* što se pokazalo točnim. Kao što je to u radu već spomenuto, ta vrsta *etosa* gradi se na certifikatima, diplomama, uspjesima. Svoju ličnost nije proslavio samo na temelju uspjeha u poslovnom svijetu, već je od karijere poslovnog čovjeka uspio izgraditi i televizijsku popularnost. Naime, bio je koproducent i voditelj reality emisije *Pripravnik*, što je koristio i prilikom naglašavanja količine novca koji je zaradio za televizijsku kuću CNN, te uspjeh koji je emisija imala. „Ali slušajte ovo. Sudjelovao sam u režiji *Pripravnika* na NBC - u više od 14 sezona. Zaradio sam im mnogo novca. Imali smo uspješan show. Arnold Schwarzenegger nije uspio u *Pripravniku*, a on je filmska zvijezda.“

U više navrata spominje kako vodi odličan posao što argumentira nepreciznim podacima. „Obavio sam dobar posao [...] Zaposlio sam... zaposlio sam desetke tisuće ljudi za vrijeme mog života.“

Trump hvali i ljudi oko sebe, tj. republikanske kandidate koje podržava da se kandidiraju za Kongres. Rick Saccone jedan je od republikanaca za kojeg Trump tvrdi da je uspješan te

hvali njegov televizijski nastup, unatoč gubitku u utrci za mjesto u Kongresu Pennsylvanije. „Ja osobno volim Ricka Saccone i mislim da je zgodan. I neki si dan obavio odličan posao na televiziji. Gledao sam te, Rick. To je bio odličan intervju. To je bio odličan intervju. Ja to također cijenim, ali on je zaista bio dobar.“ Iako on ovdje ne nudi potpore zašto je on sjajan i zašto je odradio dobar posao, govor u Pennsylvaniji na kojem je to spomenuo govor je pred simpatizerima republikanske stranke gdje se oko pohvale republikanskih kandidata ni ne očekuju dodatne potpore i pojašnjenja. Međutim, on ga ne hvali njegovim uspjesima, već zbog njegova izgleda što je za posao političara irelevantno.

Ono što se može primijetiti kod govora pred svojim simpatizerima činjenica je da svoj karakter gradi na ekstrinzičnom, ali i intrinzičnom *etosu* – načinom na koji govori, obećanjima koje daje, svojim karakterom. On tada govori pred prijateljskom publikom koju nije potrebno mnogo upozoravati na postojeće probleme kako bi ga podržali. To se može vidjeti iz načina na koji publika reagira na njegove riječi – slušateljstvo ga podržava klicanjem, pljeskom i zviždanjem. Aristotel razlikuje tri čimbenika *etosa* – *phronesis*, *eunoia* i *arete* (usp. Guthrie 1990). *Phronesis* se odnosi na mudrost govornika koju Trump gradi isticanjem mudrog ulaganja i znanja s novcem što mu je donijelo bogatstvo i uspjeh. „Da ste mi prije 15 ili 20 godina rekli da ću ovoliko zarađivati, bio bih veoma iznenađen.“ Također govori o tome kako je narod upozoravao na izbijanje rata u Iraku te NATO - a o manjku njihove intervencije u antiterorističkim misijama. Također hvali hrabru vojsku, ratne veterane, republikance s čijim se mišljenjima slaže, poziva na unapređenje države, spominje broj radnih mjesta koja je stvorio, zajednička postignuća, ali i vrijeđa protivnike, proziva bivše vlade i ističe njihove propuste. „I svim članovima vojske - mi Vas strašno poštujemo. Hvala Vam. Hvala Vam. A onda odete. Bog Vas blagoslovio i Bog blagoslovio Sjedinjene Američke Države.“ *Eunoia* je po Aristotelu uvjeravanje brigom za publiku, razumijevanjem njihovog stajališta i cijenjenjem svega što su učinili. To Trump postiže pohvalom vojske i razumijevanjem truda Amerikanaca. Brigu za američki narod ističe već i u samom naslovu svoje kampanje – *Učinimo Ameriku ponovno velikom* time stavljajući Amerikance u prvi plan. Publika zviždanjem reagira kad ih Trump upozorava na probleme u državi ili protukandidate koji po njemu imaju loše namjere za SAD time se krećući u prostoru preliminarne argumentacije. „On je nevjerojatan. Mi ga trebamo, trebamo republikance, trebamo glasove. Inače će oduzeti Vaše poreze, Vaša sniženja poreza, uzet će prava koja Vam pripadaju Drugim amandmanom.“ U ovom je primjeru vidljivo i korištenje *arethe*. *Arete* su vidljive uvjeravanjem dobrim dijelima što je u Trumpovu slučaju

suprotstavljanje neistomišljenicima, demokratima koji imaju loše namjere te kriminalcima i strancima koji žele naštetiti američkome narodu.

Nadalje, u više navrata hvali svoj posao, sve što je dosad učinio za Ameriku, uvijek nužno spominjući kako su to on i američki narod uspjeli zajedničkim snagama. „Možete li zamisliti da se to događa u našoj državi? To je ludo. Dakle, mi obavljamo odličan posao. Mi to volimo i nevjerojatno napredujemo.“ Unatoč pohvalama, za sve izrečeno Trump ne nudi konkretne potpore slučajevima. Govoreći o gradovima s visokom stopom kriminala, tvrdi da su ih on i njegova administracija oslobodili pritom ne nudeći specifične slučajeve ili akcije kojima su *spas* postigli. Prilikom samohvale ne ustručava se spomenuti nekompetentnost bivših vlada ili protukandidata, ili riječima dočarati publiku koja ga podržava. „Oni su životinje, a mi te ljude šaljemo kako bi oslobodili te gradove. Mi ih oslobađamo. Hillary ne bi oslobodila te gradove. Mi oslobađamo te gradove, a ljudi kliču kao da je ratno stanje – kao da ste oslobodili državu.“

S druge strane, negativne attribute najčešće upotrebljava pri opisu stanja u državi, sporazuma, bivše Vlade, demokrata, protukandidata za mjesto predsjednika (i iz republikanske stranke) te ostalih država. Iranski sporazum, uz NAFTA - u, jedan je od sporazuma protiv kojih se Trump žustro bori i koji želi ukinuti. Naziva ga lošim, katastrofalnim i najgorim, ruglom i sramotom. „A Iranski je sporazum jedan od najgore ugovorenih koje sam vidio u svom životu. Sramotno je što je država dogovorila takav sporazum. I još važnije... Nije samo ruglo, već je sramotno i nečasno.“ To podupire neargumentiranom uzročno – posljedičnom tvrdnjom - do mandata Baracka Obame SAD je bio dobar prijatelj s Izraelom, međutim, Obama je odlučio biti dobar s Iranom što je po Trumpu rezultiralo lošim odnosima s Izraelom – što ne podupire slučajevima ili podacima zašto je tome tako. Također, navodi da Iran pomalo preuzima Irak time dobivajući pristup ka velikim količinama nafte. Iako bi taj sporazum trebao regulirati iransko vladanje nuklearnom energijom, Trump tvrdi suprotno – predviđa da će dogovor s Iranom dovesti do problema s nuklearnom energijom što opet tvrdi neargumentirano - na temelju vlastitog instinkta.

Trump također često upozorava na probleme u državi na temelju primjera koji su ponekad legitimni i predstavljaju ogledni primjerak za njegovu izjavu, dok se ponekad uopće ne koristi primjerima, točnije, služi se stereotipima. Na primjer, želi istaknuti da aerodrome treba obnoviti jer nalikuju onima iz zemalja trećeg svijeta. Služi se usporedbama i navodi nekoliko primjera aerodroma u lošem stanju. „Naši aerodromi izgledaju kao da su iz zemalja

trećeg svijeta. Sletite na aerodrom La Guardia, sletite na Kennedy, sletite na LAX, sletite u Newark, a dođete iz Dubaia i Katara gdje vidite te nevjerovatne... dođete iz Kine, tih nevjerovatnih aerodroma i sletite.“ Pritom je sporna definicija zemlje trećeg svijeta i koliko se države kao Dubai, Katar i Kina ubrajaju u iste.

Zalaže se za obnovu i ulaganje u američku vojsku, za čije stanje tvrdi da je katastrofalno. Smatra da njihovo nuklearno naoružanje *atrofira*, da su vojsci potrebne modernizacija i obnova, što argumentira slučajevima koji su utemeljeni na podacima – smanjenje broja brodova, vojnog zrakoplovstva i mornarice. „Naše nuklearno naoružanje, naša zastrašujuća sila... dozvolilo se da atrofira i u strašnoj je potrebi. Treba je modernizirati i obnoviti. I to se mora dogoditi odmah. Aktivna se vojna služba od 1991. godine do danas smanjila s dva milijuna ljudi na 1,3 milijuna. Mornarica se u istom razdoblju smanjila s 500 brodova na 272. Zračne su se snage smanjile za trećinu. Piloti u vojnim misijama voze B - 52. Ti su avioni zapravo stariji od svih u ovoj prostoriji.“ Kao razlog za to navodi uzročno - posljedičnu tvrdnju argumentiranu na lažnim podacima – smatra da je za to kriv Barack Obama koji je u vojsku ulagao samo 25 % količine novca koji se u vojsku ulagao 2011. Međutim, Obama je za vrijeme svojeg mandata uložio najviše novca od vremena Drugog svjetskog rata (usp. Davies 2015)

Televizijske programe također karakterizira kao loše, lažne, strašne i grozne. Po jednom članku PolitiFacta, riječi „fake news“ Trump je u 2017. godini na Twitteru i u govorima upotrijebio 153 puta. (usp. Drobnić Holan 2017) Jedan je od takvih slučajeva i govor 10. ožujka 2018. gdje Trump za CNN tvrdi da prenose lažne vijesti. Međutim, on ne spominje slučajeve niti ilustrira koje lažne vijesti oni prenose. O tome govori u dijelu o pregovorima sa Sjevernom Korejom. Tvrdi da novinarka sa CNN - a kaže da će Trump propasti kao predsjednik ako se dogode pregovori sa Sjevernom Korejom te da nije u redu što je on svojom emisijom *Pripravnik* CNN spasio od propasti, a oni ga sad *ubijaju*. Svoje mišljenje argumentira i time što im pada gledanost. „Oni su rekli da se žele sresti s predsjednikom Trumpom. To je bilo... nisu to mogli vjerovati. Najgori od njih su CNN, MSNBC koji su... što je gore od... mislim da imam novi... MSNBC, trećerazredni su, a NBC je najgori. Inače, njihovo emitiranje vijesti na NBC - u nije u dobrom stanju. Oni propadaju.“ Također, autor gore navedenog članka smatra da Trump pojam *fake news* upotrebljava ako se mediji ne slažu sa stajalištima njegove administracije ili pak samo prenesu vijesti o njegovu nastupu. „Umjesto izmišljenog sadržaja Trump taj pojam koristi kako bi opisao reportaže koje kritiziraju njegovu administraciju i njegov nastup, čak i kad su reportaže u pravu.“ (Drobnić Holan 2017)

Što se tiče uzročno - posljedičnih tvrdnji, Trump ih često iznosi, ali ih pogrešno interpretira, tj. pogrešno tumači uzrok što ga više svrstava u domenu argumentacijskih pogrešaka nego legitimnih uzročno - posljedičnih veza. Neke od uzročno - posljedičnih tvrdnji argumentira toposima, odnosno „sudovima koje većina smatra ispravnima.“ (Škarić 2011, str. 25). Tvrdi da se Amerika jedino može učiniti velikom ako su odaberu pravi ljudi koji se bore za prave vrijednosti te da ljudi ne bi dolazili na njegove nastupe da govori ukočeno.

Od ostalih vrsti očitosti, Trump se prilikom optužbe da se zalagao za rat u Iraku koristi svjedočenjem. Iako postoji i snimka na kojoj daje izjavu u kojoj podržava rat, on to negira te tvrdi da je oduvijek bio protiv toga. On poziva medije na razgovor sa Seanom Hannityem, republikancem s kojim je Trump navodno vodio razgovore o ratu i koji može potvrditi da je Trump bio protiv rata u Iraku. Također tijekom debate s Clinton on ponavlja njezine riječi, dakle, koristi citate. „Vi ste taj sporazum nazvali zlatnim standardom za trgovačke sporazume. Nazvali ste ga najboljim sporazumom ikada.“ Pritom misli na trans - pacifičko partnerstvo. Nadalje, idući topos koji koristi je upućivanje na to da će se SAD morati zaista snažno boriti kako bi porazio ISIS „Što želimo učiniti, kada to želimo učiniti i koliko snažno želimo zadati udarac? Morat ćemo zadati vrlo snažan udarac kako bismo nokautirali ISIS.“

Dakle, ono što se iz vrsti tvrdnji i načina uvjeravanja može zaključiti, jest da Donald Trump najčešće upotrebljava činjenične tvrdnje osporavajući kredibilitet predsjedničkih protukandidata, uzročno - posljedične tvrdnje kako bi za sve loše u sadašnjosti okrivio pogrešne poteze bivših Vlada i istaknuo da će se s njegovim mandatom sve promijeniti nabolje, zatim vrijednosne tvrdnje ističući loše stanje u državi, dok se prilikom formiranja političkih tvrdnji uglavnom zadržava na preliminarnoj argumentaciji upozoravajući na krizno stanje. Iako se često koristi podacima, ispostavilo se da su podaci ili iskrivljeni ili izmišljeni zbog čega se njegova argumentacija s razlogom može smatrati loše poduprtom. Stoga se, i naizgled često uvjeravanje *logosom* (bez obzira na broj ljudi koji vjeruju „činjenicama“ koje iznosi) smatra nelegitimnim. *Etos* gradi ističući svoja postignuća, ali i utjecajem na publiku tijekom svojih govora isticanjem zajedništva i ohrabivanjem govorom o boljoj budućnosti. *Patosom* djeluje na publiku izazivajući u osjećaje žaljenja, straha i ljutnje.

7.2 Argumentacijske pogreške

Prilikom analize argumentacijskih pogrešaka upotrijebljena je podjela argumentacijskih pogrešaka po Tindaleu (2007). On razlikuje devet kategorija argumentacijskih pogrešaka: argumentacijske pogreške diverzije, argumentacijske pogreške strukture, pogreške jezika, *ad hominem* argumenti, ostali *ad argumenti*, uzorkovanje i generalizacije, kauzalnost i uzroci, zaključivanje analogijama i *ad verecundiam*.

Na temelju analiziranog korpusa ispostavilo se da se Donald Trump najviše služi prenatragom generalizacijom, pogreškama *ad misericordiam*, *ad hominem*, *straw man*, *slippery slope*, *red herring*, argumentiranjem na temelju posljedica, nedovoljnom i pristranom statistikom, krivim tumačenjem uzroka. Bitno je spomenuti da se u nekim tvrdnjama nalaze dvije ili više pogrešaka te će se stoga neke tvrdnje upotrijebiti kao primjeri za nekoliko pogrešaka. Upotreba određene vrste argumentacijskih pogrešaka varira od jedne govorničke vrste do druge pa se tako npr. *red herring* pojavljuje samo u polemikama, točnije republikanskim debatama jer je za tu pogrešku potrebno skrenuti pozornost s teme/postavljenog pitanja na nešto srodno. Prijevod pogreške na hrvatski jezik glasi *crveni sled* i podrazumijeva skretanje pozornost na drugi problem, drugu karakteristiku pojedinca koja odvuče pozornost s one prve. Dakle, uvodi se novi problem koji nije povezan s tvrdnjom oko koje se raspravlja. Pogreška je počinjena ako se zbog uvođenja nove teme zaboravi na prvotnu te se iz nje izvede drugi zaključak. U republikanskoj debati moderator ga pita zašto smatra manom ako drugi kandidate promijene svoje mišljenje, ali ako on to napravi, to ga čini velikim vođom poput Ronalda Reagana. U tom trenutku Trump skreće pozornost na to da ljudi moraju biti fleksibilni, da je Reagan odličan primjer za fleksibilnost te na kraju da je i on sam konzervativan. Time nije odgovorio na postavljeno pitanje, skrenuo je pozornost na Reagana koji je spomenut u pitanju, ali koji nije relevantan za odgovor. Pritom je počinio i pogrešku irelevantnog zaključka (*non sequitur*) – zaključak ne slijedi iz premise. Premisa je bila *U životu treba imati fleksibilnost*, a zaključak *Imam osjećaj da sam i ja konzervativan*.

„Johne, u životu moraš biti fleksibilan. Moraš imati fleksibilnost. Kad si u ratu, ideš u jednom smjeru i imaš plan. To je prekrasan plan. S takvim planom ne možeš izgubiti. Ako neprijatelj nešto promijeni, odjednom i ti moraš sve promijeniti. Moraš imati fleksibilnost. Ronald Reagan je u ovom kontekstu odličan primjer. On je pomalo bio liberalni demokrat koji je postao poprilično snažan konzervativac. On je postao... najvažnije je da je postao sjajan predsjednik. On je uveo mnogo promjena koje sam ja napravio... mislim, gledao sam to dok sam

odrastao i kako starim, osjećam da sam i ja konzervativan. Sad se osjećam djelomično konzervativnim zbog toga što se s nekim svjetonazorima ne slažem.“

Također, Trump je Obami nekoliko godina predbacivao da nije američki građanin. Tijekom prve predsjedničke debate s Hillary Clinton, moderator ga je upitao zašto je Trumpu trebalo toliko vremena da prihvati američko državljanstvo Baracka Obame. *Red herring* Trump realizira uz pomoć nekoliko ostalih argumentacijskih pogrešaka. Počinje govoriti o Hillary Clinton koja je također pokušavala isto, ali u tome, za razliku od njega, nije uspjela. Pritom čini pogrešku dvije nepravde analogijom. Ova argumentacijska pogreška podrazumijeva prihvaćanje da je nešto loše, ali je i dalje manje loše od nekog drugog postupka. Zatim se na to nadovezuje obrazlaganjem svojeg zadovoljstva nabavljanjem rodnog lista i povezanosti istog s borbom protiv ISIS - a, stvaranjem radnih mjesta i jačanjem granica čime ponovno dolazi do pogreške *non sequitur*. „Ja sam za njega nabavio njegov rodni list tako da sam s time zadovoljan. I reći ću Vam zašto sam zadovoljan. Zato što želim pobijediti ISIS, zato što želim stvoriti radna mjesta, zato što želim snažniju granicu, zato što se želim baviti stvarima koje su mi bitne i koje su bitne za ovu državu.“ U pokušaju da pozornost skrene na nesposobnost Clinton da nabavi njegov rodni list, napada je govoreći da ne može stvoriti radna mjesta, isto kao što se ne može izboriti za izdavanje dokumenta. „Tajnica Clinton također se borila protiv toga. I ona je bila uključena. Ali isto kao što ne može vratiti radna mjesta, ne može ih ni stvoriti.“ Tim se napadom pozornost usmjerila na karakter ili okolnost povezanu s Clinton i na taj način izbjegla rasprava o prvotnom problemu, što je osnovna karakteristika *ad hominem* argumenata. Bitno je spomenuti i zašto je u ovom slučaju *red herring* uspio. Naime, dva su pitanja koja Tindale navodi prilikom dijagnosticiranja pogreške: 1. Je li pozornost skrenuta na drugi problem ili drugi aspekt istog problema i je li se tijekom rasprave pozornost vratila na prvotni problem? 2. Je li skretanje pozornost relevantno za prvotni problem? Moderator je nakon prvog pokušaja pogreške ustanovio da Trump nastoji skrenuti pozornost na Clinton te mu opet postavlja isto pitanje, međutim, Trump ponovno tvrdi isto. Greška je nakon drugog pokušaja uspješna jer je u predsjedničkoj debati vrijeme ograničeno, postoji više tematskih područja o kojima se mora raspraviti, svaki kandidat iznese više premisa te i drugi kandidat mora govoriti, zbog čega se druga izvedena tema ostavlja kao neodgovorena, a time i prihvaćena.

Za razliku od pogreške *red herring*, prenapla je generalizacija pogreška koja ne ovisi o govorničkoj vrsti jer Trump ima priliku generalizirati u monološkim i dijaloškim vrstama. To je pogreška kod koje se na temelju premalog broja uzoraka osobina jednog člana grupe pripisuje svim članovima, tj. kod Trumpa je često slučaj da jednu osobu prikaže na temelju jedne osobine.

Isto kao i kod vrijednosnih tvrdnji, ova se pogreška kod Trumpa po upotrebi može svrstati u dvije skupine – pozitivnu i negativnu. Ako govori o svojim postignućima, tada je sve što on radi dobro. „Radim samo dobre stvari.“ Ako se i pokaže da neki od protukandidata ne razumiju neki problem, on ističe što je dosad postigao te istovremeno za sve ostale govori da ne znaju što rade ili govore, dok za sebe tvrdi da je jedini koji zna rješenje. „Ja sam jedina osoba koja se kandidira za predsjednika, a da ovo razumije i shvaća da je to ozbiljan problem. Ja sam jedini... vjerujte mi, ja ih jedini sve poznajem i ja sam jedini koji zna kako to riješiti.“ Za svoju administraciju tvrdi da je u prvih godinu dana učinila više nego ijedna druga administracija u povijesti. „Učinili smo više od ijedne administracije u prvom mandatu u povijesti ove države... jesmo. Pogledajte što se događa. Regulative, smanjenja poreza, okružni suci, veliko, veliko pravosudno tijelo Vrhovnog suda.“ Iako navodi primjere, navodi ih tek nekoliko te ih ne precizira zbog čega se ova tvrdnja svrstava u argumentacijsku pogrešku.

Veći se udio te pogreške ipak može svrstati u korištenje za apsolutiziranje loše situacije, predstavljanje protukandidata u negativnom svjetlu i ostalih država koje samo žele iskoristiti SAD. Kombinira je npr. s pogreškama pristrane i nedovoljne statistike te *ad misericordiam*. Kao što je to već navedeno, on se bori za raskidanje NAFTA - e te na primjerima Pennsylvanije i New Yorka tvrdi da je taj sporazum ispraznio gradove i uništio radna mjesta u savezним državama. Iako to možda i je primjer za loše posljedice sporazuma, dvije od sveukupno pedeset država nisu dovoljne za izvođenje zaključka. Također, ne spominje države u kojima je NAFTA možda imala pozitivan učinak zbog čega se ta premisa ubraja u pristranu statistiku. „Primjerice, NAFTA je za SAD bila velika katastrofa i ispraznila je naše države – zbog nje nema proizvodnje ni poslova. I ja sam imao prilike to vidjeti. Bio sam u Pennsylvaniji. Bio sam u New Yorku. Bio sam u toliko država. Gradovi su ispražnjeni. Njihova proizvodnja je propala.“ Korištenje emocija prilikom uvjeravanja nije nova pojava. Još je Aristotel prepoznao ulogu emocija prilikom persuazije. Međutim, pitanje legitimnosti emocija kao i kod većine argumentacijskih pogrešaka ovisi o kontekstu. Ako se pozornost s pravog problema skrene na emocije, točnije, uvjerava se emocijama, a ne razumski, tada se može govoriti o argumentacijskoj pogrešci *ad misericordiam*. Glavno je obilježje igra na emocije publike na temelju kojih se slušatelje navodi na zaključak koji inače ne bi donijeli. U ovom slučaju Trump kombinira *logos* dajući primjere država u kojima je to slučaj i *patos*, izazivajući u publici osjećaje ljutnje zbog nedostatka radnih mjesta kao posljedicu sklapanja sporazuma.

Iste argumentacijske pogreške radi u govoru u kojem najavljuje svoju kampanju. Argumentacija cijelog govora kreće se u području preliminarne argumentacije, upozoravajući

na loše stanje u državi uz pomoć prenapetih generalizacija i *ad misericordiam* argumenata. Tvrdi da SAD više u ničemu ne pobjeđuje te kao primjer navodi Kinu koja ima jače gospodarstvo od njih i u svemu ih pobjeđuje, te Meksiko, koji im uzima radnike. Također, većinu Meksikanaca karakterizira kao kriminalce.

„Naša je država u ogromnom problemu. Više ne pobjeđujemo. Prije smo pobjeđivali, ali više ne pobjeđujemo. Kad je netko posljednji put vidio da pobjeđujemo, npr. Kinu, u nekom trgovačkom ugovoru? Ubijaju nas [...] Pobjeđuju nas cijelo vrijeme. Kad ćemo pobijediti Meksiko na granici? Smiju nam se. Smiju se nama i našoj gluposti. Oni nam nisu prijatelji, vjerujte mi. Ali oni nas u gospodarskom smislu ubijaju [...] Hvala Vam. To je istina. Oni su najbolji. Kad Meksiko šalje svoje ljude, ne šalju svoje najbolje ljude. Ne šalju vas. Oni ne šalju vas. Šalju ljude koji imaju mnogo problema i te probleme donose sa sobom. Donose drogu. Donose kriminal. Oni su silovatelji. A neki su, pretpostavljam, dobri ljudi. [...] Zato što nemamo zaštitu i kompetentnost, ne znamo što se događa.“

Nelegitimno utječe na emocije želeći istaknuti krizno stanje u kojem se država nalazi. *Argumentum ad metum* označava nelegitimnan utjecaj na strah slušatelja. Strah je po Aristotelu (1989) „sve ono što nam se čini da ima veliku mogućnost uništenja ili nanošenja štete, težeći da se pretvori u veliko stradanje.“ (Aristotel 1989, str. 125). U ovom slučaju publiku plaši Meksikancima koji dolaze u SAD, preprodaju drogu, siluju i sa sobom donose probleme. Igra na ljutnju (*argumentum ad iram*) publike govoreći o državama koje se SAD - u rugaju i smiju. Treba spomenuti da ga i ovdje prati pogreška nedostatne statistike – na temelju manjka primjera i podataka on sve Meksikance karakterizira negativcima, a ne govori o onima koji služe SAD - u. Ljutnja je po Aristotelu (1989) osjećaj „žudnje za stvarnom osvetom zbog stvarnog omalovažavanja naše ličnosti, ili ličnosti (naših) bližnjih kad omalovažavanje zaista nije zaslužno.“ (str. 113) Tako Trump kaže da se Clinton prema njemu odnosila loše, proizvodila negativne reklame o njemu, dok je on prema njoj odlučio biti fer.

„Ali želite li znati istinu? Htio sam Hillary nešto reći... nešto veoma grubo njoj, njezinoj obitelji, ali sam si rekao: *Ja to ne mogu učiniti. Ja to jednostavno ne mogu. To nije lijepo.* Ali ona je potrošila milijune dolara na negativne reklame o meni koje su u potpunosti netočne. One su lažne. I one su iluzije. A reći ću Vam ovo, Lester: *To nije lijepo i ja to ne zaslužujem.*“

Na taj način u publici izaziva ljutnju jer se Clinton prema njemu odnosila nepravedno, ali i tugu jer je on žrtva njezinih napada. Ne navodi primjere reklama u kojima je to slučaj i svoju argumentaciju temelji isključivo na emocijama što tu tvrdnju svrstava u područje argumentacijskih pogrešaka. Aristotel uz ljutnju usko povezuje prezir (*argumentum ad odium*), pakost i obijest. Trump navodi da EU, Kina i ostale zemlje iskorištavaju SAD kao *kasicu prasicu*, i dok oni tim zemljama sve osiguravaju, ništa ne dobivaju zauzvrat što u slušateljstvu

izaziva osjećaj omalovažavanja. „Zato što iskorištavaju našu zemlju kao kasicu prasicu kako bi obnovili Kinu, što rade i mnoge druge države.“ Opet ne navodi primjere u kojima je to slučaj (izuzev općih izjava poput *Uzimaju naša radna mjesta*) zbog čega se ovo smatra argumentacijskim pogreškom. Također, osjećaj prezira prema demokratima izaziva isticanjem nepoštenog načina dobivanja glasova i ostanka na vlasti – iskorištavanjem crnačke populacije. „Afričko - američka zajednica... jer... gledajte, prema toj se zajednici u gradovima odnosilo loše. Zlostavljalo ih se kako bi dali svoj glas demokratima zato što je to tako.“

Prilikom najave kampanje on na temelju predizbornih obećanja radi pogrešku argumentiranja na temelju posljedica. Ona se bazira na temelju pozitivnih ili negativnih posljedica, tj. nešto se poduzima ili odbacuje ovisno o tome ima li dobar ili loš ishod. Smatra da se njega treba izabrati za predsjednika jer će se radna mjesta vratiti u državu, Amerika će voditi dobru vanjsku politiku, biti pouzdana, ISIS će nestati, Amerikanci će biti sretni, gospodarstvo će ojačati te naposljetku, sve što je sadržano u sloganu njegove kampanje – *Make America Great Again*.

„Dame i gospodo...službeno se kandidiram...za predsjednika SAD - a i napraviti ćemo našu zemlju ponovno velikom [...] najveći društveni program su radna mjesta. I oni će biti ponosni, oni će to voljeti i napraviti će više nego što bi oni ikad napravili. I oni će biti... njima će biti tako dobro, a mi ćemo kao država napredovati. To je ostvarivo. To se može dogoditi. Bit ću predsjednik najvećih radnih mjesta koje je Bog ikad stvorio. To ću Vam reći. Vratit ću naše poslove iz Kine, iz Meksika, iz Japan, iz mnogih mjesta. Vratit ću naše poslove i vratit ću naš novac.“

Slippery slope temelji se na predviđanju isključivo negativnih posljedica koje su sadržane u premisi. Takav argument može biti i legitiman ako se dokažu uzročno - posljedične veze koje su vjerojatne. Po Trumpu su svi demokrati i političari negativci, žele samo loše za državu te ako i dođu na vlast, SAD - u će samo naštetiti. Tvrdnje temelji na stereotipima i populizmima. „U redu, trebate nekog jer političari samo govore, a ne rade ništa. Ništa se neće obaviti. Vjerujte mi, neće nas odvesti u obećanu zemlju. Oni to neće napraviti.“

Često kombinira te dvije pogreške kako bi stvorio kontrast između dobrih posljedica koje će imati njegov mandat i loših koje će uslijediti ako Clinton dođe na vlast. Također, ne ustručava se spomenuti jednu tvrdnju nekoliko puta bez argumentiranja. Dok će on smanjiti poreze i stvoriti radna mjesta, Clinton će poreze povećati i uništiti gospodarstvo. „Vi ćete odobriti jedno od najvećih poreznih povećanja u povijesti. Vi ćete istjerati sva radna mjesta. Vaše su regulative katastrofalne i pooštriti ćete odredbe diljem države. Inače, moja su porezna smanjenja najveća od vremena Ronalda Reagana [...] Veoma sam ponosan na to. Stvorit će

velik broj radnih mjesta. Ali regulative... ti ćeš svojim propisima istjerati sva radna mjesta [...] Imaš regulative regulativa, nove se tvrtke ne mogu osnovati, a stare tvrtke nemaju posla. A ti želiš povećati regulative i učiniti ih još gorima [...] Ja ću srezati regulative. Ja ću jako srezati poreze i to je kraj priče.“

Što se tiče pogrešaka iz kategorije kauzalnosti, Trump preferira okrivljavanje suparničke strane za sve loše što se dogodilo u državi, dok svoj mandat smatra pretečom i glavnim uzrokom sveg pozitivnog. Krivo tumačenje uzroka pogreška je kod koje postoji uzročno - posljedična veza, ali su uzroci i posljedice krivo protumačeni. Tako npr. Trump tvrdi da je nezaposlenost Afroamerikanaca i Latinoamerikanaca tijekom njegova mandata najniža u povijesti. Međutim, isto kao što je to bio slučaj sa činjeničnim tvrdnjama, tijekom istraživanja izrečenog, ispostavlja se da uzrok nezaposlenosti nisu njegove reforme, već je nezaposlenost bila najniža i prije njegova stupanja na mjesto predsjednika. (usp. Kurtzleben 2018) „Nezaposlenost Afroamerikanaca dosegla je najnižu razinu u povijesti. Nezaposlenost Latinoamerikanaca na najnižem je nivou. Zamislite. Nezaposlenost Latinoamerikanaca na najnižem nivou u povijesti.“ Također, smatra da su demokrati, Clinton i Obama odgovorni za manjak vodstva i nezaposlenost. „Ali mi nemamo vodstvo, a iskreno, sve počinje s tajnicom Clinton.“ Iako bi uzrok manjka vodstva i mogla biti Clinton, njezina pozicija državne tajnice ne čini je jedinom odgovornom te on ne navodi argumente zašto je tome tako i zbog čega baš ona snosi tu odgovornost. Obamu navodi kao razlog za 4000 ubojstava u Chicagu za vrijeme njegova mandata. Uzročno - posljedična povezanost postoji ako se u obzir uzmu reforme za suzbijanje kriminala koje je Obama provodio (ili nije), ali Trump ne spominje ni je li se broj ubojstava smanjio ili povećao za vrijeme Obame niti govori što je točno Obama napravio što je prouzrokovalo takvu statistiku. „[...] Zapravo, skoro 4,000 ljudi ubijeno je otkad je Barack Obama postao predsjednik – ubijeno je skoro preko 4,000 ljudi u Chicagu [...] kad imate 3,000 ljudi od 1. siječnja, kad imate 4,000 ljudi u Chicagu koji stradaju zbog oružja od početka mandata Baracka Obame, u njegovu rodnom gradu, morate vršiti pretrese na ulici.“

Za razliku od ove pogreške, *post hoc ergo propter hoc* podrazumijeva donošenje zaključka na temelju dva slučaja koji su se dogodili jedan iza drugog bez obzira na njihovu uzročno - posljedičnu nepovezanost. Tijekom debate s Clinton, Trump tvrdi da NATO ništa ne poduzima u vezi s terorizmom, te da se koristi zastarjelim metodama. Također, izjavio je da se NATO treba pobrinuti oko terorizma nakon čega je NATO osnovao jedinicu za borbu protiv terorizma za što on preuzima zasluge tvrdeći da su njegove riječi bile poticaj za osnivanje iste. Međutim, iako je on o tome govorio, uzročno - posljedične veze nema, on za vrijeme davanja

izjave nije predstavljao autoritet čiji bi se savjet poslušao, već se radi o slučajnosti da je jedno uslijedilo iza drugog. Isto negira i sam NATO. (usp. Nelson 2016)

„A prije otprilike četiri mjeseca, o tome sam čitao na naslovnici Wall Street Journala, NATO je najavio da otvara veliki antiteroristički odjel. I ja mislim da je to sjajno. Mislim i da bismo mi trebali dobiti... zato što plaćamo otprilike 73 posto troškova NATO - a. Ali rekao sam da se moraju usredotočiti na terorizam. I oni će to i učiniti. A to je bilo, vjerujte mi, siguran sam da neću pokupiti zasluge za to... ali to je uglavnom zbog toga što sam ja rekao i što sam kritizirao NATO.“

Straw man uključuje pridavanje stava protivniku koji se na kraju odbacuje. Problem je taj što argument koji se nudi nije pravi, već lažan stav osobe. Tim se argumentom skreće pozornost s prvog stava osobe na onaj lažni koji se napada. U republikanskoj debati Trump tvrdi da je protukandidat Jeb Bush izjavio da bi bilo u redu ako bi on skinuo hlače i svima pokazao stražnjicu. Međutim, Trump je preformulirao njegovu izjavu jer je Bush zapravo rekao da mediji na njega ne bi obratili pozornost ni da skine hlače i pokaže stražnjicu. (Sherman, 2016)

„Jezik. Prije dva dana rekao je da bi skinuo hlače i svima pokazao stražnjicu, i to je u redu. Nitko o tome ne piše. On ustane i kaže to, onda meni kaže, *uh, moj je jezik djelovao pomalo grubo*.“ Protukandidata iz republikanske stranke, Teda Cruza, optužuje da je natjerao Johna Robertsa da se kandidira za mjesto u Vrhovnom sudu te tvrdi da laže kad kaže da on to nije napravio. Dakle, pripisuje mu stav i donošenje odluke. „Vi ste ga natjerali [...] Zašto lažete? [...] Radili ste s njime i natjerali ga. Zašto lažete? [...] Natjerali ste ga. Natjerali ste ga [...] Ted Cruz rekao je Vašem bratu da je htio kandidaturu Johna Robertsa u Vrhovnom Sudu SAD - a. Oni su ga natjerali, on je dvaput odobrio Obamacare.“

Uvredljivi *ad hominem* ključni je razlog zašto se uglavnom misli da je *ad hominem* argument nelegitiman način argumentacije. Tiče se napada na karakter govornika, međutim, ne valja ga zamijeniti za običnu uvredu namijenjenu suparničkoj strani. Za razliku od uvrede ova argumentacijska pogreška sadrži i tvrdnju i zaključak. Ovakav oblik argumentacije uglavnom zakaže baš iz razloga što je popraćen uvredljivim jezikom. Trump smatra da je loše stanje u državi posljedica odluka glupih političara koji nemaju pojma što rade.

„Koliko su glupi naši političari? Koliko su naši političari glupi što su dozvolili da se ovo dogodi? Koliko su oni glupi? [...] Prvo, ljudi koji pregovaraju nemaju pojma. Naš predsjednik nema pojma. [...] Slobodna trgovina može biti divna ako imaš pametne ljude, ali mi imamo ljude koji su glupi. Imamo ljude koji nisu pametni. I imamo ljude koji se vode posebnim interesima. A to jednostavno neće funkcionirati.“

Također radi pogrešku situacijskog *ad hominem* argumenta - ne tiče se karaktera govornika, već određenih okolnosti povezanih s osobom. Protivničku se stranu napada da će imati koristi ukoliko se rasprava razriješi na određen način. Stoga je kod dotične

argumentacijske pogreške bitno razmotriti koliko je osobna korist pojedinca povezana s ishodom rasprave. Trump političare optužuje da su podmićeni i vođeni vlastitim interesima te su odluke donosili na temelju osobne koristi. Nepotizam i korupcija zastupljeni su u politici, međutim, problem je što, opet prenašanjem generalizacijom, Trump to projicira na sve političare tvrdeći da su svi oni takvi. Naziva ih korumpiranim gubitnicima koji ne znaju poslovati. „Imamo gubitnike. Imamo gubitnike. Imamo ljude koji ne znaju. Imamo ljude koji su moralno korumpirani. Imamo ljude koji u potpunosti prodaju ovu državu.“ Također, uvredljivi *ad hominem* realizira uz pomoć pogreške *slippery slope* tvrdeći da će gospodarstvo propasti ako on izgubi na izborima, a na vlast dođe Elizabeth Warren koju zbog indijanskih korijena naziva Pocahontas. „Zato... ako ja ne pobijedim, njihove će ocjene pasti, svi će ostati bez posla. Možete li zamisliti, možete li zamisliti da morate pokrivati Berniea ili Pocahontas. Pocahontas? Što je s njom? Pocahontas? Možete li ih zamisliti?“

Pogreška *ad baculum* temelji se na idućem principu: Ako ne prihvatiš ili ne povjeruješ u tvrdnju Y, napraviti ću ti X. Dakle, tvrdnja Y je ispravna. Ova vrsta pogreške koristi se najčešće kad je u pitanju moć ili autoritet. Tako Trump radnicima koji svoje poslove sele van SAD - a kako bi izbjegli visoke poreze izvoza prijeti da će uvesti visoke poreze uvoza u SAD kako bi ostali u državi. „I to što kažete je u redu. Želite li ići u Meksiko ili neku drugu državu, sretno. Želimo vam mnogo sreće. Ali ako mislite da ćete svoje rashladne uređaje ili aute ili kekse ili štogod proizvodite moći vratiti u našu državu bez poreza, tada ste u krivu.“

Isto govori i za EU koja Amerikancima naplaćuje veliki porez za uvoz. Ako taj porez ne ukinu ili smanje, on će uvesti porez na uvoz njihovih automobila u SAD. „Dakle, onda oni kažu da žele ukidanje carina. U redu. Otvorite granice i riješite se vaših carina, a ako to ne napravite, onda ćemo oporezivati Mercedes - Benz, oporezivati ćemo BMW.“

Analogija je zaključivanje na temelju sličnosti te je takva vrsta zaključivanja u argumentaciji prihvaćena ukoliko su sličnosti relevantne. Međutim, ponekad su te sličnosti previše površne i nebitne tako da se prilikom pokušaja argumentiranja počinu argumentacijska pogreška - pogreška analogijom. Trump navodi primjere aerodroma drugih država koji su novi, obnovljeni, a zatim i američke koji su zastarjeli. Na temelju toga što su u zemljama trećeg svijeta aerodromi stari, što je slučaj i na nekim američkim aerodromima, on zaključuje da je SAD postao zemlja trećeg svijeta. S obzirom na to da se neka država ne može smatrati zemljom trećeg svijeta samo na temelju starosti aerodroma, Trump ovdje čini pogrešku analogijom. „Sletite na aerodrom LaGuardia, sletite na Kennedy, sletite na LAX, sletite u Newark, a dođete

iz Dubaia i Katara gdje vidite te nevjerojatne... dođete iz Kine, tih nevjerojatnih aerodroma i sletite... postali smo zemlja trećeg svijeta. Tako da se dogodilo najgore od svega.“

U govoru za najavu kampanje Trump govori u velikoj prostoriji u kojoj prostorija nije bila klimatizirana te je bilo vruće. On tvrdi da neki od ostalih kandidata to nisu znali jer nisu imali osobu koja bi provjerila kako prostorija izgleda te smatra da ako to nisu znali, onda neće moći ni pobijediti ISIS. Zajednička su komponenta ljudi koji se trebaju informirati oko situacije u kojoj će se političari nalaziti, međutim, ozbiljnost i težina borbe s Islamskom državom neusporediva je s provjeravanjem rashladnih uređaja u nekoj prostoriji te se stoga i ovo smatra pogreškom analogijom. “I mogu reći, neki od kandidata, oni su ušli. Nisu znali da rashladni uređaji ne rade. Znojili su se poput pasa. Nisu znali da je prostorija prevelika jer nisu nikog imali ovdje. Kako će pobijediti ISIS? Mislim da se to neće dogoditi.“ Ovdje se također može govoriti i o pogrešci *slippery slope* – ostali kandidati neće poraziti ISIS.

Krivnja asocijacijom tiče se povezanosti optuženog sa strankom, grupom ljudi ili načinom razmišljanja iste. Prilikom krivnje asocijacijom osobi se pridaje neka negativna osobina koja obilježava drugog člana pripadajuće grupe. Trump optužuje Clinton zbog toga što je političar i pripada demokratima koji su po njemu loši za SAD te je optužuje na temelju toga što je njezin muž potpisao NAFTA - u.

„Vaš je muž potpisao NAFTA - u što je jedna od najgorih stvari koje su se dogodile proizvodnoj industriji. [...] Gledajte, naši su političari iznevjerili afroameričku populaciju. Oni lijepo govore za vrijeme izbora kao što je to slučaj sada, a nakon izbora. [...] Zlostavljalo ih se kako bi dali svoj glas demokratima zato što je to tako. Kontrolirali su te zajednice skoro sto godina.“

Hipoteze o većini argumentacijskih pogrešaka koje su se očekivale, potvrđene su. Uvredljivi i generalni *ad hominem* korišteni su u velikoj mjeri radi osporavanja kredibiliteta i karaktera suparnika što je ponekad bilo i popraćeno uvredljivim jezikom. Pozornost na probleme umjesto podacima skreće emocijama (izazivajući strah, ljutnju, razočaranje, tugu, prezir), a protukandidate okrivljava na temelju greški koje su počinili pripadnici njihovih stranki ili pak supružnici. Također prijeti da će uvesti sankcije ako ostale države ne ukinu ili smanje poreze.

7.3 Stil, izbor riječi, figura i bonton

Retorička je figura po Škariću (2000) „izraz kojim se nešto kaže na neobičan ili nedoslovan način.“ Zarefsky (2008) kaže da su figure i tropi načini manevriranja kojima se odstupa od rasprave. Kvintilijan (1985) drži da figure „daju njegovu jeziku onaj za umjetnost nedostiživi izgled starine koji i slikama daje veliku draž.“ Za ovu je analizu bitno imati na umu i pogreške za koje Kvintilijan smatra da ih se treba kloniti prilikom korištenja figura. To su npr.: jednoličnost, pogrešan red riječi, ponavljanje i pleonazmi. Kišiček (2015) smatra da se figure „koriste kako bi se govoru dala »boja«, stvorio interes, pobudila mašta.“ Runjić-Stoilova (2017) smatra da tropi imaju više uloga u političkome govoru, npr. služe predstavljanju sebe u pozitivnom ili drugih u negativnom svjetlu. Jedna od najčešćih podjela je ona poput Lanhamove (u Jainski 2011) – one koje mijenjaju doslovno značenje riječi i one koje ne mijenjaju značenje, već se odnose na redoslijed riječi u rečenici. U ovoj će se analizi koristiti Škarićeva podjela stilskih ukrasa od kojih su najčešće tropi, figure misli i riječi.

Kvintilijan (1986) trope drži umjetničkom promjenom pravog značenja riječi ili fraze. Škarićeva definicija ne razlikuje se mnogo od Kvintilijanove - „izrazi nedoslovnog, prenesenog značenja“ (Škarić 1988, str. 145). Smatra da je njihovo glavno obilježje to što sadržavaju dva izraza. Runjić Stoilova (2017) u analizi stilskih figura u hrvatskome parlamentu preuzima Bekerovu klasifikaciju četiri najvažnija tropa - metafora, metonimija, sinegdoha i ironija. Metaforu Kvintilijan naziva „najobičnijim i najljepšim tropom“ (Kvintilijan 1986, str. 263). Chilton (2004) smatra da je upotreba metafora u političkome govoru česta te se najčešće koriste metafore povezane s kretanjem i putovanjem. (usp. Chilton, str. 52) Tijekom kampanje on za nadmetanje kandidata koristi ustaljeni izraz i metaforu *utrka*. „I ako ikad pobijedi u ovoj utrci, o tome se nitko neće pobrinuti.“ Također, smatra da se imigranti *ulijevaju* u državu. „Ljudi se ulijevaju u našu državu.“ Obama za Trumpa *izbjegava* zakone, tj. služi se pojmom koji se inače koristi u terminologiji američkog nogometa označavajući taktiku manevriranja – „završni krug [...] a ipak, to je točno što je učinio, zaobišao je Kongres i prekršio osnovne temelje na kojima je izgrađena ova država.“ Smatra i da nema *puta* do načelne reforme imigracijskih zakona. „Nema puta do načelne reforme imigracijskih zakona ako izvršna vlast može mijenjati ili ukidati savezne zakone po volji.“ Američka vanjska politika *skrenula je s kursa*. „Nakon Hladnog rata naša je vanjska politika opako skrenula s kursa.“ Govori o suradnji s drugim zemljama koja mora biti obostrana, kretati se u oba smjera. „Ali ovo mora biti dvosmjerna ulica. Oni se također moraju dobro ponašati prema nama. Zapamtite to. Oni moraju biti dobri prema

nama. To više ne smije biti jednosmjerna ulica.“ Zajedno s putovanjem koristi i biblijski motiv i metaforu – put u obećanu zemlju. „Vjerujte mi, oni nas neće odvesti u obećanu zemlju.“ Što se tiče superiornosti i kontrole, u političkome su govoru po Chiltonu (2004) korištene i metafore koje se kreću u kontekstu pojmova *ispod* - *iznad* i *visoko* - *nisko*. Radikalni se islam po Trumpovim riječima diže i raste. „Trebamo surađivati sa svakom nacijom u regiji kojoj prijeti širenje radikalnog islama.“ Međunarodni sporazumi i zajednice po njemu sputavaju Ameriku, vežu je i vuku prema dolje. „Skeptičan sam u vezi međunarodnih saveza koji nas vežu i žele Ameriku sputavati.“ Troškovi su previsoki. „[...] a odbitci su previsoki.“ Obamu je nakon što je postao predsjednik smatrao *navijačem*, nekime tko će zagovarati pozitivne odluke, a onda ga naziva *negativnom silom* i tako iznosi kontrast dobro - loše, pozitivno - negativno. Također se služi figurom ponavljanja nekoliko puta ističući da on nije bio zagovaratelj dobrog. „Također trebamo navijača. [...] On je bio pun energije. Bio je mlad. Zaista sam mislio da će biti odličan navijač. [...] Ali nije bio navijač. On je zapravo negativna sila. On je bio negativna sila. On nije bio navijač; on je bio suprotnost.“ Osim toga, gospodarske odnose s drugim državama naziva borbom, zbog dugova stanje u državi i rat na Bliskom Istoku karakterizira kao nered. „Oni devalviraju svoju valutu, a u našoj vladi nema nikog da im se suprotstavi. A u borbi se držimo vrlo dobro. Pobjeđujemo u borbi [...] A imamo najveći nered koji je itko vidio.“ Neprijatelje, ISIS i bande, naziva životinjama. „Morate nokautirati ISIS. Oni odrubljuju glave. To su životinje. [...] To su životinje, a mi te ljude šaljemo i oslobađamo te gradove.“ Smatra da Islamska država *jede velike komade Bliskog Istoka* te da su američke operacije Islamsku državu *pustile s lanca*. „Islamski terorizam jede velike porcije Srednjeg Istoka. [...] Naše operacije u Iraku, Libiji i Siriji potpomogle su oslobađanje ISIS - a. Za razliku od jačanja islamskog ekstremizma, potrebno je skinuti *hrđu* s američke vanjske politike („Vrijeme je da stresemo hrđu s američke vanjske politike.“), nuklearne su snage SAD - a *atrofirale* („Naše nuklearno naoružanje, naša zastrašujuća sila – dozvolilo se da atrofira i u strašnoj je potrebi.“), a američki je san *mrtav* („Nažalost, američki je san mrtav.“)

„Metonimija je trop kojim se nešto izriče riječju drugog značenja koje je u nekom odnosu s prvim“ (Škarić 1988, str. 147). Runjić-Stoilova (2017) razlikuje pet vrsti odnosa u metonimiji: prostorni, vremenski, kauzalni, posljedični i simbolički. Trump npr. govori da se *Florida srušila*, misleći na gospodarstvo Floride („On je toliko zadužio Floridu i povećao potrošnju, a čim je izašao iz Ureda, *Florida se srušila*“) te o *prijateljima s Wall Streeta* govoreći o ljudima s burze na Wall Streetu („A to se nije sviđalo svim mojim prijateljima s Wall Streeta“). *Američke države pate* („Naše države pate.“) odnosi se na građane SAD - a. Govoreći

o *Kini* misli na kinesko gospodarstvo ili kineske tvrtke, a spominjući *proizvod* odnosi se na sve proizvedeno u SAD - u („Pogledajte što Kina radi američkome proizvodu“). „Sinegdoha je podvrsta metonimije“ (Škarić 1988, str. 147), a odnosi su dio za cjelinu, jednina za množinu i vrsta za podvrstu. (usp. Runjić-Stoilova, 2017) Trump govori o napadanju *nafte* odnoseći se na sva područja bogata naftom („Također sam prije četiri, tri godine rekao, *napadnite naftu, oduzmite im bogatstvo, napadnite naftu i zadržite je*“). Govori o ženama, iako misli na ženske glasove. („Hej, nismo li ih iznenadili ženama za vrijeme izbora?“).

Od ostalih su tropa uočeni personifikacija, usporedba, simbol, amblem, sinatroizam, aluzija, eufemizam i epitet. Kad je riječ o personifikaciji, Trump spominje poslove koji *bježe i odlaze* („Naši poslovi bježe iz države. Oni odlaze u Meksiko. Odlaze u mnoge druge države.“) milijune Amerikanaca koji su žrtve nepravednog sustava („Ipak nekoliko je njih u Washingtonu izrazilo malo suosjećanja za milijune Amerikanaca koji su bili žrtve nepoštenog sustava.“), državu koja *pada i raspada se* („Sljedećeg dana gledamo iste civile kako pate dok država pada i u potpunosti se raspada.“), *mrtvi* ugovor i američki san („Svi su mislili da je sporazum mrtav [...] Nažalost, američki je san mrtav.“). Uspoređuje buku na svojim govorima s bukom na nogometnim utakmicama („Znate, jedina stvar koja ostaje je buka koju ne možete imitirati. Zvuči kao nogometna utakmica Penn Statea, zvuči kao nogometna utakmica Ohia, zar ne?“), veselje i klicanje gradova koje je oslobodio od bandi s veseljem zbog kraja rata („Mi ih oslobađamo. Hillary ne bi oslobodila te gradove. Mi oslobađamo te gradove, a ljudi kliču kao da je ratno stanje – kao da ste oslobodili državu.“) a protukandidate uspoređuje s psima jer se znoje poput njih („Znojili su se poput pasa“). Od simbola u nekoliko navrata spominje srce kao simbol hrabrosti („Potrebno nam je srce.“) i ljudskosti („Kao što sam to već rekao, problem DACA - e riješit ćemo sa srcem i suosjećanjem.“) Amblem je sličan simbolu, ali se radi o stvarnom predmetu kojemu je drugo značenje jasno određeno. (usp. Škarić 1988, str. 149) Spominje velik broj crvenih kapa koje stoje za republikance („Zato sam ovdje. Pogledajte sve ove crvene kape, Rick. Pogledajte. Pogledajte te kape. To je mnogo kapa.“) i to da Amerikanci ne mogu biti policajci svijeta što stoji za ljude koji paze na sigurnost i provođenje zakona. („Ne možemo biti policajci svijeta.“). Pod sinatroizmom se misli na navođenje dijelova cjeline koji je zamjenjuju. Trump nabraja potrebu za izgradnjom infrastrukture, mostova, cesta i aerodroma, što stoji za prometnu infrastrukturu. („Dakle, moramo ponovno izgraditi našu infrastrukturu, naše mostove, naše ceste, naše aerodrome.“) Primjeri aluzije vidljivi su u spominjanju 11. rujna, Pearl Harbor i San Bernardino koje navodi kao asocijacije na katastrofe. („Stanka za revidiranje pomoći će nam u sprječavanju novog San Bernardina ili iskreno, nečeg još goreg. [...] Sve što

morate napraviti je pogledati Svjetski trgovački centar i 11. rujna [...] gore od Pearl Harbora.“). Meksiko navodi kao novu Kinu, ciljajući na to da im krađu radna mjesta („I po mojem mišljenju, nova Kina je, vjerovali Vi to ili ne, Meksiko.“), a za SAD tvrdi da je nova Grčka – zapast će u velike dugove („Tada postajemo Grčka.“). Umjesto da kaže da eksproprijaciju ne podržava ili da je ne podnosi, koristi eufemizam - „[...] i iskreno, nisam zaljubljen u eksproprijaciju“. Ne kaže da je nešto teško, već da *nije lagano* („Znate, to nije lagano.“), a neki ljudi nisu *nemoralni*, već im *manjka moralnosti* („[...] kritizira ih administracija kojoj manjka moralnosti.“). Epitete upotrebljava kako bi sporazume opisao kao *najgore* („NAFTA je možda najgore sklopljeni sporazum u povijesti, a zasigurno u ovoj državi.“) ili tvrdio da je SAD u jednom *velikom, debelom i ružnom balonu*. („Mi smo u velikom, debelom, ružnom balonu.“) pri čemu Škarić napominje da je govor bez epiteta „škrt, a s mnogo postaje kićen“ (Škarić 1988, str. 151).

Od figura misli Trump koristi retorička pitanja, ironiju, parodiju, parafrazu, hiperbolu, emfazu, preteraciju, anegdotu, koncesiju, retorička skromnost, metalepsa i gradacija. Niže retorička pitanja kako bi stanje u državi usporedio s ratom i propitao odluke političara („A ja kažem, *gdje se ovo događa? Je li ovo država razorena ratom?*“) i iako se odgovor na pitanje zna, on postavlja pitanje - „Teško je povjerovati. 500 bi trebalo biti dobro?“. Ruga se riječima protukandidata ismijavajući ih i koristeći parodiju. („A onda ste čuli što sam rekao, koliko je to loše, i onda ste rekli *ja ne mogu pobijediti u ovoj debati* [...] Ona je krenula tim putem, a Hillary je sjedila i rekla *Bože, što sam napravila?*“). Kombinira parodiju i anegdotu govoreći kako je razgovarao s političarima kako treba promijeniti naziv porezne reforme te tvrdi da njima tako nešto nikad nije palo na pamet.

„Rekao sam, *čekajte, nazivate li to poreznom reformom ili smanjenjem poreza?* Onda je on rekao.. zar ne? Onda je on rekao, *Ne, gospodine. Mi to nazivamo poreznom reformom jer radimo mnogo reformi.* Ja sam rekao, *gledajte, ljudi ne znaju što to znači reforma.* [...]Rekao sam, *nitko ne zna što to znači. Moglo bi biti zaista strašno.* Onda su oni rekli, *ovo nam nije sinulo nakon 40 godina. Nitko se toga nije sjetio.*“

Ironijom se služi nazivajući odluke političara odličnima („Generale ću uvijek odabrati prije političara koji su našu državu sa svojim znanjem u posljednjih 10 godina vodili tako odlično.“), a kao odgovor na Bushev komentar da je njegova majka najjača osoba koju poznaje kaže *Ona bi se trebala natjecati za mjesto predsjednika*. (BUSH: Moja je mama najjača žena koju poznajem. TRUMP: Ona bi se trebala natjecati za mjesto predsjednice.) Situaciju u Meksiku naziva osmim svjetskim čudom i time koristi parafrazu. („Kad pogledate što se događa u Meksiku, jedan od mojih prijatelja koji gradi plantaže rekao je da je to osmo svjetsko čudo.“).

Hiperbolu ostvaruje ponavljanjem („Zato gubimo... gubimo... gubimo u svemu. Pitam se tko ugovara te... gubimo u svemu.“), a tvrdi i da Sjeverna Koreja ne mora raditi ništa za početak nuklearnog rata, već samo sjesti i čekati („Sve što moraju napraviti je sjesti i čekati 10 godina. Ne moraju učiniti mnogo toga“). Također koristi hiperbolu kako bi banalizirao težinu pregovaranja. („I sa svim novcem koji imaju, mi ih branimo, a oni ne plaćaju? Sve što morate učiniti je razgovarati s njima“). Emfazu realizira korištenjem riječi poput *horor* („Rusija je također doživjela horor islamskog terorizma.“) i izraze poput *put ka uništenju*. („Ona koja je utrla put do uništenja“). Iako tvrdi da se neće žaliti zato što njega porezna služba provjerava, a druge ne, on to radi te se pritom radi o preteraciji. („I zapravo bih se ja trebao žaliti. Ja se čak ni ne žalim. Nije me briga. To je postao skoro način života. Mene porezna služba revidira, ali druge ljude ne“). Naizgled se slaže s Clinton i tvrdi da ona ima iskustvo, međutim, ubrzo nakon toga tvrdi da ima loše iskustvo što je primjer za koncesiju. („Hillary ima iskustvo, ali to je loše iskustvo. Imali smo toliko mnogo loših ugovora u zadnjih... dakle, ona ima iskustvo, s time se slažem“). Slaže se i s njezinom tvrdnjom da treba uvesti jače kontrole zabrane letenja, ali onda navodi da je ona koristila pojam *veliki predator* za crnačku populaciju.

„Prije svega, slažem se, i mnogo ljudi iz moje stranke želi dati prednost ljudima na popisu kontrolnih lista i popisa zabrane leta. A kad se ljudi nalaze na tim listama, mi ćemo im pomoći. Mi ćemo im pomoći na legalan način, pomoći ćemo im da se skinu s tih popisa. [...] Ali s time bih se veoma složio. Želim spomenuti činjenicu da ste Vi bili ti koji ste pri opisivanju crnačke mladeži koristili riječi super – predator.“

Umjesto da kaže da su se ljudi iselili iz nekih država i radnih mjesta nema, on kaže da su gradovi ispražnjeni pri čemu se radi o metalepsi („Bio sam u Pennsylvaniji. Bio sam u Pennsylvaniji. Bio sam u New Yorku. Bio sam u toliko država. Gradovi su ispražnjeni“). Koristi i retoričku skromnost ističući da ne zarađuje mnogo i da sve što ima je njegova obitelj. ("I na neki se način sam financiram. Ja nemam... imam svoju ženu i svojeg sina. To je sve što imam. Ja ovo nemam“). S druge se strane opet čudi zarađenom iznosu jer nikad nije mislio da će toliko zarađivati („Da ste mi prije 15 ili 20 godina rekli da ću ovoliko zarađivati, bio bih veoma iznenađen.“). Gradaciju koristi ističući da se ISIS širi u sve više i više mjesta, država, nacija. („Trenutačno postaje sve teže i teže pobijediti ih zato što su na sve više i više mjesta, sve više i više država, sve više i više nacija“).

Od figura riječi zabilježeni su ponavljanje, anafora, epifora i pleonazam. Ponavljanje upotrebljava kako bi istaknuo veliki povratak industrije čelika u SAD („Veliko, veliko, veliko, veliko...Vaš se čelik vraća, Vaš se čelik vraća.“). U analiziranom korpusu primijećeno je da riječ *veoma* (eng. *very*) koristi više od sto puta („Ono što nam rade je vrlo, vrlo tužna stvar“).

Izuzev toga koristi i izraz *velik* (eng. *great*) što nije ni za čuditi obzirom da slogan njegove kampanje glasi *Let's make America great again*. Uz to često koristi i riječ *graditi* (eng. *build*) misleći na izgradnju države, aerodroma, mostova, cesta itd. Ponavlja riječi kojima izražava otimanje vlasništva od Amerikanaca – uzimati, krasti, uzimati prednost. Također, ponavlja osobnu zamjenicu „mi“ time ističući zajedništvo i patnju kroz koju prolazi zajedno s američkim narodom. Kao podvrstu ponavljanja koristi anaforu („Oni uzimaju naša radna mjesta. Oni uzimaju naše bogatstvo. Oni uzimaju naše temelje. [...] Oni ubijaju našu djecu, oni ubijaju naše obitelji, oni ubijaju naše radnike.“) i epiforu („Mi umiremo. Ova država umire [...] Znae, rekli su, *u redu, Obama je to mogao učiniti*. Vjerujte mi, on to nije mogao učiniti. On to ne bi učinio. On to ne bi učinio.“). Koristeći više izraza za sramotu služi se pleonazmom („Sramotno je što je naša država ugovorila takav sporazum. Ali još važnije. [...] Sramotno je što je država dogovorila takav sporazum. I još važnije... Nije samo ruglo, već je sramotno i nečasno“).

U knjizi *Politika i društvo* (2015) Kišiček i Stanković pišu o govornome bontonu. Kao neke od oblika nepoštivanja bontona navode upadanje u riječ, prekidanje ostalih sugovornika, neuvažavanje tuđeg mišljenja, omalovažavanje rečenog te ne pridržavanje zadanog vremena. Ako govornik govori duže od određenog, odaje dojam da je ono što on ima za reći bitnije od onog što govore drugi. Dobrog slušača odlikuje nadovezivanje na rečeno – npr. postavljanje pitanja i daljnja razrada teme. Bitno je i da jedan ne povlađuje drugome, ali ni da ga u potpunosti ne odbija te se kao jedna od glavnih odlika govornog bontona navodi aktivnost, tj. razumijevanje, vrednovanje, analiziranje i uspoređivanje s vlastitim mislima. Što se tiče govornog bontona, Trump se u nekim prilikama i tijekom monoloških i dijaloških vrsti ne drži pravila. Kad su u pitanju dijaloške forme, uglavnom prekida sugovornika. U navedenom primjeru radi se o prekidanju republikanskog protukandidata Teda Cruza gdje mu Trump upada u riječ postavljanjem pitanja o tome zašto laže te optužbama o nagovaranju Johna Robertsa na kandidaturu za Vrhovni sud. CRUZ: *Podržao sam ...TRUMP: Radili ste s njime i natjerali ga. Zašto lažete?* CRUZ: *Morate naučiti ne prekidati ljude..* TRUMP: *Zašto lažete?* CRUZ: *Donalde, odrasli nauče ...TRUMP: Vi ste ga natjerali..* CRUZ: *Odrasli nauče da ne se ljude ne prekida..* TRUMP: *Da, da. Znam, Vi ste odrasla osoba.*

U debati s Clinton također prekida sugovornicu ponavljanjem da je NAFTA, najgori potpisani ugovor, te da je za to kriv njezin muž i optužbama da nije ništa radila trideset godina.

CLINTON: *Zapravo, o ovome sam pomalo razmišljao.* TRUMP: *Da, 30 godina..* CLINTON: *A ja sam... pa ne toliko dugo. Mislim da je moj muž u 90 - ima odradio dobar posao. Mnogo razmišljam o tome što je funkcioniralo i kako možemo postići da to opet funkcionira....* TRUMP: *Zapravo, on je odobrio NAFTA -*

u...CLINTON: *milijuni novih poslova, uravnoteženi budžet...* TRUMP: *On je odobrio NAFTA - u, najgori sporazum ikada ugovoren.* HOLT: *Samo na brzinu...*TRUMP: *Ali to niste napravili 30 ili 26 godina ili koji god broj odaberete...* CLINTON: *Zapravo, bila sam senator, Donalde ...* TRUMP: *Niste to obavili. Niste to obavili.* CLINTON: *I bila sam državna tajnica...*TRUMP: *Oprostite.* CLINTON: *A učinila sam mnogo...*TRUMP: *Vaš je muž potpisao NAFTA - u što je jedna od najgorih stvari koja se dogodila proizvodnoj industriji.*

U gore navedenim primjerima Trump prekida svoje sugovornike, međutim, u debati s Clinton zabilježen je i slučaj gdje prekida moderatora Holta. Holt tvrdi da postoji snimka na kojoj se čuje kako Trump podržava rat u Iraku, a Trump mu upada u riječ tvrdeći da to nije istina.

HOLT: *Moje je pitanje, obzirom da ste to podržali...* TRUMP: *Samo... biste li htjeli čuti...* HOLT: *Zašto je... zašto je Vaša presuda...*TRUMP: *Pričekajte minutu. Bio sam protiv rata u Iraku. Samo da to riješimo.* HOLT: *Snimka pokazuje suprotno, ali zašto... zašto je...*TRUMP: *Snimka to ne pokazuje.* HOLT: *Zašto je Vaša presuda bolja od ...* TRUMP: *Snimka pokazuje da sam u pravu.*

Unatoč tome što Holt ne prekida Trumpa, već se s Trumpova pokušaja vrijeđanja Clinton želi vratiti na temu, Trump mu nestrpljivo odgovara da treba pričekati te ga pita je li mu postavio pitanje. HOLT: *Citat glasi, „Ja ne mislim da ona ima predsjednički imidž“* TRUMP: *Imate... pričekajte minutu. Lester, pričekajte minutu. Postavili ste mi pitanje. Jeste li mi postavili pitanje?*

Osim toga, omalovažava ostale sugovornike vrijeđajući ih, nazivajući pogrdnim imenima. Naziva ih glupima i neinteligentnima. Zanimljivo je što se i nakon stupanja na mjesto predsjednika ne ustručava koristiti vulgarizme kao što je to npr. slučaj na govoru u Pennsylvaniji. „U emisiji sam *Meet the Press*, to je danas show koji vodi *Pospa*ne oči, Chuck Todd, pasji skot.“ Ne libi se ni rasističkih ispada pa tako političarku Elizabeth Warren zbog njezinih indijanskih korijena naziva *Pocahontas*. „Možete li zamisliti, možete li zamisliti da morate pokrivati Berniea ili Pocahontas. Pocahontas? Što je s njom? Pocahontas? Možete li ih zamisliti?“ Ostale političare naziva glupima. „Koliko su glupi naši političari? Koliko su naši političari glupi da su dozvolili da se ovo dogodi? Koliko su oni glupi? [...] Znaite, zbog Europske Unije gubimo 100 milijardi dolara jer smo imali glupe političare koji su donosili jadne odluke, zar ne? [...] Zato moramo pobijediti Nancy Pelosi i Maxine Waters, vrlo neinteligentne individualce.“

Što se tiče stilskih figura, Trumpovi govori, ovisno o govorničkoj vrsti, variraju od siromašnog do bogatog. Dok je dijaloškim vrstama (polemike) njegov govor manje zasićen stilskim figurama što je i očekivano s obzirom na to da većinu izjava mora dati *ad hoc*, njegovi

su monolozi bogatiji tropima i figurama misli i riječi. Najčešće se koristi metaforama, ponavljanjima, hiperbolama i personifikacijama. Slikovitim izrazima Amerikancima želi prikazati siromaštvo i krizno stanje u državi. I kršenje bontona ovisi o prilici u kojoj se javno izjašnjava – izjava za javnost u vezi ukidanja DACA - e unaprijed je pripremljena i dana u javnost, napisana gotovo pa u administrativnom stilu te ne proziva ostale političare dok je npr. govor u Pennsylvaniji izazvao čuđenje javnosti jer u njemu Trump koristi vulgarizme, a govor nije unaprijed pripremljen.

7.4 Analiza inauguracijskog govora

Sudeći po istraživanju inauguracijskih govora američkih predsjednika 20. stoljeća, točnije, učestalosti korištenih poslovice u istima (Mieder, 2001), inauguracijski govori ubrajaju se u epideiktike govore jer spajaju prošlost i budućnost u sadašnjosti, slave vrijednosti koje će biti misli vodilje novoj vlasti, potiču publiku da živi po tim istim vrijednostima, govorene su uzvišenim stilom, elegantnim jezikom i koriste amplifikacije onoga što je već svima poznato. Analizirajući te inauguracijske govore, Mieder (2001) je došao do zaključka da su glavni motivi Bog, narod, sloboda, jednakost i pozivanje na Američku deklaraciju o neovisnosti. Smatra da ti govori moraju biti bezvremenski, ali se i odnositi na vrijeme u kojem se govore. Govori kao što su inauguracijski govor J.F. Kennedyja 1961. i Nixona 1973. povezani su s Biblijom i izrekom da ne treba raditi drugima ono što ne želimo da oni rade nama, tj. da se prema drugima ponašamo onako kako želimo da se oni ponašaju prema nama. Kennedy kaže: „Nemojte pitati što vaša zemlja može učiniti za vas, već pitajte što vi možete učiniti za vašu zemlju“, dok Nixon kaže: „Gledajmo što ćemo učiniti za druge na temelju toga što bi oni napravili za sebe.“ Ako govorimo o povezanosti govora s vremenom u kojem se govori, dobar je primjer Eisenhower koji je svoj mandat imao za vrijeme propagande i politike hladnoga rata na što se tadašnji predsjednik nadovezuje koristeći općenite izreke pozivajući narod na mir te koristi poslovice kao što su: nekome okrenuti leđa, vjetar promjene, platiti cijenu. Takvim općepoznatim figurama u slušateljima izaziva emocije, tj. uvjerava ih koristeći se *patosom*. Posljednji predsjednik prije mandata Donalda Trumpa bio je Barack Obama. On u svojem drugom inauguracijskom govoru govori o izazovima s kojima se država bori, školama i cestama koje treba izgraditi, istovremeno naglašavajući završetak krize i rata (što slušatelja navodi na to da je isto postignuto u njegovu prijašnjem mandatu). Također hvali hrabre vojnike, ističe koliko je važno da se država pobrine za siromašne i bolesne te da SAD održava dobre odnose sa svim

zemljama. Naročito mu je važna jednakost prava za sve (žene, djeca, homoseksualci itd.) i naglašava kako je mali broj ljudi uživao bogatstvo, dok većina jedva preživljava. Isti, ili barem slični, lajtmotivi i poziv na autoritete kao što su Bog i država te govor o boljoj budućnosti očekuju se stoga i u govoru Donalda Trumpa.

Inauguracijski govor Donalda Trumpa održan je 20. siječnja 2017. godine, a predvodio ga je senator Roy Blunt. Što se tiče kompozicije govora, Trump u uvodnome dijelu nema predstavljanje iz razloga što je to za njega napravio Blunt. Redoslijed oslovljavanja prati hijerarhiju, polazeći od predsjednika Vrhovnog suda (John G. Roberts), zatim pozdravlja Clintona, Busha, Obamu, a na kraju, iza stanovnika SAD - a, i sve ljude na svijetu. Za inauguracijski govor tipično je da građani zemlje čiji predsjednik govori imaju prednost nad ostalima. Međutim, lako se može zaključiti kako Trump ne samo da daje prednost Amerikancima, već odaje dojam kako ostale zemlje iskorištavaju SAD te konstantno spominje kako se od njih treba ograditi kako bi se američke države ojačale. Time radi argumentacijsku pogrešku djelujući na emocije slušateljstva u njima izazivajući osjećaj prezira. Naklonost publike stječe isticanjem toga da su Amerikanci sve postigli zajedničkim radom kako bi obnovili državu. („Mi, građani Amerike, koji smo uložili velik nacionalni trud u ponovnu izgradnju naše države“). Nadalje, kao što je to slučaj u svakom inauguracijskom govoru, predsjednik zahvaljuje bivšem predsjedniku (u ovom slučaju Baracku Obami) i svemu što je učinio za državu. Valja istaknuti kako predsjednik u inauguracijskom govoru uobičajeno govori o svjetlijoj budućnosti, istodobno iskazujući čast bivšoj vlasti. Za razliku od svojih prethodnika Trump se ne ustručava hvaliti samog sebe i istodobno kriviti bivšu vladu za sva zla. Naime, govori kako njegov dolazak na vlast ne predstavlja dosadašnji tipični prijenos moći s jedne osobe na drugu, već i prijenos moći s vladajućih na građane time implicirajući da to dotad nije bio slučaj. Pritom radi argumentacijske pogreške kao što su *ad misericordiam* i *argumentum ad iram*. Trump igra na osjećaje publike, sažaljenje i ljutnju, skrećući pozornost na očaj i siromaštvo koje vladaju u državi („Njihova postignuća nisu bila vaša postignuća. Dok su oni slavili, naše obitelji koje se bore za egzistenciju diljem zemlje nisu imale razloga za slavlje [...] Majke i djeca zarobljeni u siromaštvu naših gradova, zahrdale tvornice koje su diljem nacije raširene poput spomenika.“). Dok su političari vladali i ubirali plodove, posla je bilo sve manje, a tvornice su se zatvarale. Kontrast stvara tako što oholim političarima suprotstavlja svoje slušateljstvo – glasače i Amerikance, govoreći im kako je konačno došlo njihovo vrijeme u kojem se njihovi interesi stavljaju u prvi plan te u kojem oni ponovno postaju vladari države. Pritom dolazi i do isticanja domoljublja time što govori da je Amerika njihova zemlja pozivajući

se na poslovice korištene i u govorima bivših američkih predsjednika ([...] nacija postoji kako bi služila građanima.“). S publikom se povezuje koristeći osobnu zamjenicu „mi“, čime im daje do znanja da je njegov mandat istovremeno i mandat svih Amerikanaca te on shvaća da rješavanje njihovih problema neće biti lako, ali će zajedničkim radom uspjeti („Zajedno ćemo se suočiti s izazovima. Zajedno ćemo se suočiti s teškim vremenima. Ali obaviti ćemo posao.“). Obećanja daje u obliku toposa, mjesta s kojima se svi slažu - spominje izgradnju škola, financiranje obrazovnog sustava i održavanje sigurnosti. Također, stalnim korištenjem pogreške *ad misericordiam* u publici izaziva suosjećanje i strah (*argumentum ad metum*). Spominje droge, bande, nedostatak novca. Time još jednom ističe zajedništvo spominjući razumijevanje i suosjećanje s ljudima koji pate, govoreći kako je problem jednog Amerikanca problem svih Amerikanaca („Mi smo jedna nacija i njihova bol naša je bol, njihovi snovi naši su snovi, dijelimo jednu naciju, jedan dom i jednu slavnu sudbinu.“). Tvrdi da su se Amerikanci borili za granice drugih država, ulagali u strane industrije, dok su istovremeno zapuštali vlastitu državu. Time počinjava pogrešku prenapetosti generalizacije. („Branili smo granice drugih država dok smo odbijali braniti vlastite granice.“). Govor se nastavlja u istom tonu - konstantno govori o vlasti koja je zatvarala tvornice pritom ne mareći o svojim građanima. Ne valja zanemariti ni pogrešku preteracije - najavu da se o nečemu neće govoriti, ali se to ipak napravi. Iako se u ovom slučaju pojavljuje u nestandardnome obliku, pogreška je ipak počinjena. Naime, Trump u prvoj polovici govora govori o svemu lošem što se događalo, siromaštvu, bijedi, Vladi koja se bogati i iskorištava građanstvo dok na kraju taj dio završava tvrdeći kako on i američki narod gledaju samo u budućnost i da ih prošlost ne zanima („Ali to je prošlost, a sad gledamo u budućnost.“). Osim što time samom sebi „skače u usta“, na taj način također stvara kontrast, izazivajući intenzivniji prijelaz i veći utjecaj na emocije slušatelja, što je jedan od načina uvjeravanja *potosom*. Isto radi anaforam i amplifikacijom, tj. ponavljanjem zajedničkog rada („Vratit ćemo radna mjesta, vratit ćemo naše granice, vratit ćemo naše bogatstvo, vratit ćemo naše snove. Izgradit ćemo nove ceste i autoceste i mostove i tunele i brze puteve diljem naše prekrasne nacije.“). Ono što je spominjao tijekom cijele kampanje, spominje i u inauguracijskome govoru, a to je odvajanje Amerike od ostatka svijeta kako bi se ojačala američka industrija stavljanjem rada u središte svega. Međutim, u tom dijelu govora ipak ističe zajedničku borbu cijelog svijeta protiv Islamske države. Slikovitost borbe postiže agresivnim izrazom „izbrisati s lica zemlje“. Nadalje, kao i ostali američki predsjednici Trump se poziva na Bibliju i Boga što je u prirodi većine Amerikanaca, naročito republikanaca (demokrati su češće pripadnici drugih vjera i nacionalnih manjina). Govori kako Bog poziva na zajedništvo te on i sam smatra kako su svi Amerikanci diljem cijele zemlje, jednaki i zaslužuju jednakost.

Međutim, kontradiktornost koja proizlazi iz te izjave također nije zanemariva. Naime, Trump je tijekom svoje kampanje prozivao i napadao Baracka Obamu govoreći kako ne posjeduje američko državljanstvo što se u javnosti nije suzdržavao spomenuti. Stoga, lako je zamijetiti kako Trump Bibliju i Božje riječi tumači na način na koji one njemu odgovaraju. U ovom slučaju njegove riječi mogu se sažeti pod načelom: „Svi su ljudi jednaki i zaslužuju jednakost, ali jedino ako su Amerikanci.“. Svoj govor završava zahvalom publici, tipičnom američkom poslovicom *Bog blagoslovio Ameriku* i motom svoje kampanje *Zajedno ćemo Ameriku opet učiniti velikom*.

U prirodi epideiktčkih govora, u koje spadaju i inauguracijski govori, nije iznošenje argumentacije, već slavljenje nečijih vrlina. Takav je slučaj i kod Trumpa – on u svojem govoru uglavnom upotrebljava autoritete, topose i stereotipe, međutim, ne služi se podacima i konkretnim slučajevima. Kao autoritete koristi Boga, Bibliju, Ameriku. Služi se zajedničkim mjestima za koje zna da će se s njima svi složiti – siromaštvo koje treba suzbiti, škole koje treba izgraditi i lopovske političare koje treba maknuti s vlasti što se smatra tipičnom populističkom retorikom. Također, u tim se govorima ne bi trebalo nekoga kritizirati, što Trump radi – ne imenuje predsjednika Obamu kao krivca za stanje u državi, međutim, iz konteksta nije teško iščitati kako dosadašnja vlast snosi odgovornost za neimaštinu i kriminal. Njegovu govoru manjka slikovitosti, figurativnosti, stilskih figura i uzvišenog stila, što s jedne strane nije loše jer se na taj način prilagođava publici, ne koristeći se pritom izrazima koji bi slušateljstvu možda mogli biti nejasni. Međutim, s obzirom da im se obraća kao predsjednik, u usporedbi s inauguracijskim govorima bivših predsjednika, njegov govor djeluje siromašno i površno te obiluje populizmima i klišejima. Neki su od slikovitih izraza koje upotrebljava: zahrđale tvornice koje su diljem nacije raširene poput spomenika, borit ću se za vas svakom kosti u svojem tijelu, nalazimo se pred nastankom novog milenija spremni za otkrivanje zagonetki svemira, oni gledaju u isto noćno nebo, sanjaju iste snove i udišu isti zrak svemoćnog Stvoritelja. Koristi se i frazama kao što su: ponovno izgraditi državu, suočiti se s izazovima, ubirati plodove.

U ovome govoru intrinzični *etos* gradi na temelju obećanja o boljoj budućnosti, isticanjem zajedništva, pozivanjem na opće vrijednosti u narodu, ali pritom ne ističe vlastite osobine i vrline, već karakter stvara govoreći o zajedničkom radu, marljivosti i svojim žrtvovanjem za narod („Borit ću se za Vas svakom kosti u mojem tijelu i nikad Vas neću razočarati“). Što se tiče ekstrinzičnog *etosa*, Trump nije uživao zavidnu popularnost te se može

reći da on stoji u suprotnosti s intrinzičnim *etosom*. Točnije, u ovom se govoru predsjednik Trump suzdržao od neugodnih izjava i izražavanja rasističkih i inih ispada te je djelovao humanije i ne toliko nepromišljeno kao što je to bio slučaj za vrijeme njegove kampanje. Iz tog razloga što je intrinzični *etos* na višoj razini od ekstrinzičnog, može se doći do zaključka kako je zbog nerazmjera između njih nakon inauguracijskog govora samo mogao steći više sljedbenika nego neprijatelja.

8. Razumijevanje populističke retorike na primjeru Donalda Trumpa i retoričko obrazovanje

Retorika, tj. govorništvo, danas se u Republici Hrvatskoj predaje tek u nekoliko srednjih škola (npr. XVIII. gimnazija Zagreb, Privatna gimnazija Varaždin, Klasična gimnazija Zagreb, Privatna umjetnička gimnazija Zagreb), dok se u većini škola nastava govorništva realizira uglavnom u obliku debatnih klubova. Hrvatsko debatno društvo stoga i organizira natjecanja u kojima se srednjoškolci natječu u debatiranju. U većini se škola govorništvo ipak predaje kao mali dio drugih predmeta: filozofija, etika, hrvatski jezik, politika i gospodarstvo gdje se retorici ne daje velik prostor i ne predaje kao predmet u cjelini, već se pritom prenose samo odabrane cjeline iz tog predmeta. Svrha i ishodi predmete *Govorništvo* su, izuzev izoštravanje mladih umova i podučavanje javnom govoru, razlikovanje prave od lažne retorike, pravilnog uvjeravanja od manipuliranja. Kao što je to u radu već spomenuto, pobjedi Donalda Trumpa čudili su se i laici i komunikacijski stručnjaci te ga se često optuživalo za populističku retoriku. Na Amerikance se počelo gledati kao nekritičku publiku koja površinski donosi odluke. Trumpove izjave za javnost zasigurno su primjer na kojima se može podučavati populistička retorika, tj. prepoznavanje takvog govorništva.

Müller (2016) je u svojoj se knjizi *Što je populizam?* nastojao dati definiciju i karakteristike populizma. Pojam *populizam* naziva riječju 21. stoljeća jer je njezina upotreba široko raširena u svakodnevnoj upotrebi. Definiciju populista teško je odrediti s čime se slaže i Müller. Ako je mišljenje da je populist svaki čovjek koji govori u ime naroda i bori se protiv stanja *status quo*, onda bi se svakog političara moglo nazvati populistom. Kako se 70-ih godina 19. stoljeća u Rusiji i SAD - u govorilo o tome da su populisti ljudi kojima je ideal vlasti bio primjer seoske zajednice, ostaje dojam da taj pojam zagovara populacija ekonomski nerazvijene skupine koju smeta ekonomska nejednakost. Oni kritiziraju vlast dok i sami ne počnu vladati,

a u slučaju loših političkih odluka i njezinih posljedica tada mogu okriviti narod jer ih je izabrao. Iako populisti govore u ime naroda i naizgled žele da se čuje glas svih te da svi sudjeluju u procesu demokracije, Müller smatra da je to samo iluzija. Naziva to prividom i lažnim „duhom“ kojim se samo stječe dojam želje za jednakosti. Dok neki populistu utjelovljuju narod, drugi, kao što je to slučaj kod Donalda Trumpa, nimalo ne nalikuju tipičnom predstavniku naroda koji zagovara jednakost, pravo glasa i borbu protiv elite. Populistom se smatra osoba koja je dio naroda, ali za razliku od njega donosi bolje odluke od tipičnog pripadnika istog, pa čak i prije nego što je narod svjestan svojeg mišljenja. Karakteristike populista koje Müller navodi nesumnjivo i Trumpa svrstavaju u tu kategoriju.

Prvotno, oni medije okrivljuju za iskrivljavanje stvarnosti i iznošenje laži. Trump je i tijekom kampanje i predsjedničkog mandata zapamćen po citatu „lažne vijesti“ (*fake news*). Tvrdi da ga mediji napadaju i negira svoje izjave čak i kad su one potvrđene video ili zvučnom snimkom izgovorenog. Tako se npr. u nastavi može usporediti učestalost istinitosti te izjave, tj. za koje vijesti on tvrdi da su lažne te jesu li te optužbe opravdane.

Populisti smatraju da je svatko tko je protiv njih također protivnik države. Ono što je Müller naveo na primjeru talijanskog populista Beppea Grilla može se primijeniti i na Donalda Trumpa. „On provodi središnji nadzor nad svojim parlamentarnim zastupnicima te izbacuje iz pokretea svakoga tko mu se usudi proturječiti.“ (Müller 2016, str. 45) Iako slične odluke Donalda Trumpa nisu bile dio korpusa ovog rada, s lakoćom se može zaključiti da se primjeri Trumpove populističke retorike mogu naći u više sfera njegova predsjedništva ili pak predsjedničke kandidature. Koliko je svojih zaposlenika u administraciji otpustio i jesu li za to navedeni razlozi legitimni, tj. pravilno poduprti zanimljiva su pitanja kojima bi se učenici mogli baviti.

Kritiziranje elita i trenutačne vlasti također spada u karakteristike populista pa bi se isto moglo iščitati već iz slogana „Učinimo Ameriku ponovno velikom.“ (*Let's make America great again.*) – svi dosad učinili su Ameriku manjom, lošijom, a i oni koji ne glasaju za njega Ameriku ne žele učiniti velikom. Primjeri o kritici bivših vladajućih republikanaca i demokrata česti su u Trumpovim izjavama te je korpus za proučavanje istog lako dostupan za izradu materijala za školski sat.

Populisti zagovaraju moral, a na putu im stoje određene institucije koje predstavljaju neprijatelje. Tako i Trump optužuje Obamu da je zaobišao Kongres kako bi na zakon stupio

Zakon za zaštitu djece imigranata (DACA) što ne podupire Trumpova stajališta o imigrantima te stoga uz taj program i Obamu optužuje za nemoralno djelovanje.

U suprotnosti s populistima stoje demokrati. Mada se čini da se i jedni i drugi bore za narod, Müller ih razlikuje po tome što demokrati priznaju greške i političara i naroda, dok populistu zagovaraju apsolutizam svojih riječi, odluka i promišljanja – oni su jedini pravi glas naroda i zagovaratelji morala. Razlikuju se u tome u kojoj mjeri djeluju na taj način i prvenstveno kakvim se jezikom pritom koriste. Neizbježno je spomenuti *teoriju kenjaže* Harrya G. Frankfurta koji pretpostavlja lažno tumačenje informacija te nužno govorenje neistina u svrhu samopredstavljanja u pozitivnom svjetlu unatoč svjesnosti o iznošenju laži. Trump se u ovom slučaju predstavlja kao predstavnik naroda što se nakon stupanja na vlast djelomično ispostavilo pogrešnim, a može se i potvrditi strahovanjem američkog naroda i cijelog svijeta zbog njegovih nepromišljenih izjava o ratovanju s drugim zemljama.

Nadalje, iako postoje populistu koji nakon dolaska na vlast ispadnu proturječni te se i sami pretvore u elitiste protiv kojih su se borili, kod nekih je i dalje sveprisutan duh borbe protiv protivnika. Unatoč tome što su na vlasti, populistima uvijek netko pokvari planove i kriv je za loša zbivanja što ih djelomično izjednačuje s teoretičarima zavjere. Ono što je već navedeno u radu, primjer je za populističko djelovanje Donalda Trumpa. Za nastanak i nastavak rata na Bliskom Istoku krivi su Bush i Clinton, za tvrtke koje napuštaju SAD okrivljuje Obamu, Meksiko i Kinu, za najgori ugovor ikada i potencijalni nuklearni rat krivi Clinton, za nemogućnost izvoza poljoprivrednih proizvoda u EU optužuje EU, a za lošu sliku koji ljudi imaju o njemu krivi medije.

„Tvrde kako imaju moralno opravdanje za svoje ponašanje, a barem na međunarodnoj sceni imaju dobre šanse održati demokratsku reputaciju.“ (Müller 2016, str. 53). Tako Trump kaže da je bankrotirao i zaobišao zakone države, ali je to napravio jer vodi uspješan posao i mora se pobrinuti za svoju obitelj što ne predstavlja iznimku ni izliku za zaobilaženje zakona. Također, iako u državi ne spominje pozitivne odnose s ostalim političarima (izuzev nekih republikanaca), tvrdi da je on zaslužan za održavanje Zimskih olimpijskih igara u Južnoj Koreji i nesukobljavanje korejskih vođa.

„[...]kao jedini legitimni predstavnici naroda, populistu bi *trebali* neprestano biti na vlasti.“ Nakon što je svijetom odjeknula vijest da kineski predsjednik želi provesti zakon koji bi mu omogućio ostanak na vlasti do smrti, Trump se s time našalio te je i sam rekao da to nije

loše te da bi i Amerikanci to mogli pokušati jednog dana. Mada je kasnije rekao da se šalio, ovakav bi se komentar mogao svrstati u kategoriju populističkih izjava.

Populisti govore „u ime naroda“ i „za narod“. Problem je što oni narod definiraju na način koji odgovara njihovim čistim i moralnim svjetonazorima – bez obzira na povijesnu i/ili rodnu pripadnost nekoj državi. Tu se pojavljuje pojam koji Müller naziva „problem razgraničenja“ – isključivanje onih koji nisu dio države. Trump je godinama Obamu optuživao da nije Amerikanac, a nakon što je dokazano suprotno, on je rekao da je to bila njegova zadaća.

Müller smatra da dijalog s populistima nipošto ne treba izbjegavati jer bi se time potvrdilo ono što populisti tvrde – trenutna vlast ne mari za građane. Mada izjave populista djeluju neozbiljno, treba im pristupiti kao i svakoj drugoj raspravi – ne treba odgovarati populizmima, a potrebno je služiti se valjanim argumentima i potporama. Korpus koji se koristio u ovome radu samo je mali dio javnih izjava Donalda Trumpa, a već iz njih se može steći dojam o njegovoj populističkoj retorici. Stoga materijal za podučavanje istog nije teško naći, a Müllerov (2016) prikaz populizma proučavateljima istog ne daje konkretne definicije, ograničenja definiranja i klasifikacije pojma, ali pruža dobar prikaz suvremenih primjera populizma i daje smjernice i prostor za razmišljanje o istom.

9. Zaključak

Donald Trump zasigurno je jedna od osoba i vođa koja je ne samo u Americi, već u cijelome svijetu izazvala brojne kontroverze i čija je pobjeda na izborima za predsjednika SAD - a mnogima zazvučala nestvarno. Bez obzira na nagle i naizgled nepromišljene odluke, neusredotočenost i blago zapostavljanje uvjeravanja *logosom*, Donald Trump uspio je američki narod uvjeriti da unatoč znanju kojim vlada trenutačna i sve bivše američke vlade, to nije faktor koji će Ameriku izbaviti iz bijede i gubitničke pozicije (u koju on konstantno svrstava SAD). Time što je u slušateljstvu stvarao osjećaj straha i paranoje od stranog neprijatelja, izazivajući ksenofobiju, koja kao takva nije viđena od vremena crvene panike, a zatim i dao općenite prijedloge za izbjavljanje iz te krizne situacije, dalo mu je prednost nad protivničkim kandidatima. Iznoseći argumente za nepravdu koja je počinjena nad američkim narodom, Amerikanci su stekli osjećaj nepravde, iskorištenog naroda za kojeg je konačno došlo vrijeme da uzme svoj danak od truda koji su uložili u ostale zemlje. U obzir zasigurno treba uzeti i njegovu financijsku moć koja mu daje dodatni kredibilitet uspješnog čovjeka koji zna kako i kamo s novcem. Kao biznismen koji ima nekoliko tisuća zaposlenika, niz hotela u svojem vlasništvu, američki je narod mogao zaključiti da je taj uspjeh stoga moguće prenijeti i na cijelo američko stanovništvo na temelju čega također gradi svoj ekstrinzični *etos*. Bez obzira na to što ga se optuživalo za rasističke i šovinističke ispade, kao i udaranje svojih protivnika “ispod pojasa”, ostavljao je dojam čovjeka koji je siguran u svoje riječi i kojemu se ne valja zamjeriti. U svojim je govorima prozivao ISIS, Meksiko, Kinu, Sjevernu Koreju, Europsku Uniju, bande, protukandidate i medije. Od vrsti tvrdnji najčešće se služi činjenicama predstavljajući ih kao činjenice. Ono što je već spomenuto u radu je to da svoje tvrdnje često podupire lažnim potporama zbog čega se prilikom analize u obzir pokušala uzeti i istinitost argumenata. Vrijednosne tvrdnje koristi kako bi protivnike okarakterizirao negativnim atributima, uzročno - posljedične da protukandidate i bivše vlade okrivljuje za loše stanje u državi, a prilikom argumentiranja političkih tvrdnji zadržava se na preliminarnoj argumentaciji te daje uglavnom općenite prijedloge. Bitno je primijetiti i niz argumentacijskih pogrešaka koje je Trump upotrijebio za vrijeme svoje kampanje i nakon stupanja na mjesto predsjednika - prenagle generalizacije, *red herringe*, krivnje asocijacijom, *slippery slope*, dvije nepravde analogijom, *ad baculum*, *ad misericordiam*, *ad iram*. U slučaju pobjede ostalih kandidata predviđa apokaliptične posljedice, ostale države samo krađu i uzimaju od SAD - a, američki narod samo pati i živi u neimaštini, a nerijedak je slučaj da u polemikama pokušava skrenuti s teme

ukazivanjem na krizu i negativne osobine protukandidata. Trumpovi govori uglavnom obiluju metaforama i personifikacijama te hiperbolama pripisivanjem negativnih atributa protivnicima. Iako su Trumpove izjave često negativnog sadržaja, bogate prijetnjama i netolerancijom, neka su istraživanja pokazala da su izgledi za njegovu pobjedu unatoč tome bili veliki. Ahmadian, Azarshahi i Paulhus (2017) proveli su istraživanje u kojem su usporedili odlike vođa s Trumpovim govorima. Njihovi ispitanici procjenjivali su grandioznost, neformalnost i glasovu kvalitetu u govorima devet republikanskih kandidata. Smatraju da kvalitete vođa odlikuju razmetanje, nekompleksan jezik i varijacije tona. Trump je u procjeni dobio najvišu ocjenu u sve tri kategorije, čime se potvrdilo da je prednost nad drugim kandidatima stekao baš svojim populističkim stilom komunikacije zbog kojeg se u njegovu pobjedu najviše sumnjalo. Valja skrenuti i pozornost na to da bi Clinton u slučaju pobjede bila prva američka predsjednica u povijesti SAD - a što je možda i igralo ulogu prilikom glasanja.

Cilj je ovog rada bio dati sažeti pregled osnovnih obilježja retorike Donalda Trumpa te proučavateljima istoga dati polaznu točku za nova istraživanja. Kao autor ovog rada svjestan sam da postoje retoričke cjeline koje ovdje nisu obrađene ili kojima se posvetilo manje pozornosti, međutim, s obzirom na široki korpus korišten u izradi rada, valjalo je ograničiti se na ono što sam kao student govorništva smatrao najrelevantnijim – argumentacijske obrasce, argumentacijske pogreške i stilske figure.

Literatura

1. Aristotel (2008) *Retorika*, preveo M. Višić. Podgorica: ITP Unireks
2. Ahmadian, S., Azarshahi, S., & Paulhus, D. L. (2017) Explaining Donald Trump via communication style: Grandiosity, informality, and dynamism. *Personality and Individual Differences*, 107, 49-53.
3. Bahadur, N. (24.8.2015) *18 Real things Donald Trump has actually said about women*. The Huffington Post. URL: https://www.huffingtonpost.com/entry/18-real-things-donald-trump-has-said-about-women_us_55d356a8e4b07addcb442023?section%3D%2BCindia (pristupljeno 18.4.2018.)
4. Beker, M. (1997) *Kratka povijest antičke retorike: s odabranim ulomcima iz antičkih tekstova*. Zagreb: ArTresor Naklada
5. Berenson, T. (7.12.2015) *Donald Trump Calls For 'Complete Shutdown' of Muslim Entry to U.S.* Time URL: <http://time.com/4139476/donald-trump-shutdown-muslim-immigration/> (pristupljeno 18.4.2018.)
6. Burke, R. (1982) *Politics as Rhetoric*. *Ethics*, 93(1), 45-55. URL: <http://www.jstor.org/stable/2380761> (pristupljeno 18.4.2018.)
7. Chilton, P. (2004) *Analysing political discourse: Theory and practice*. Routledge.
8. Danler, P. (2013) *The Linguistic-Discursive Creation of the Speaker's Ethos for the Sake of Persuasion: A Key Aspect of Rhetoric and Argumentation* //What do We Know About the World. Rhetorical and Argumentative Perspectives. Kišiček, G.; Ž. Žagar I., Charleston, SC, 91. – 110.)
9. Davies, N.J.S. (10.2.2015) *The Record U.S. Military Budget*. Huffingtonpost. URL: [https://www.huffingtonpost.com/nicolas-j-s-davies/the-record-us-military-bu b 8227820.html](https://www.huffingtonpost.com/nicolas-j-s-davies/the-record-us-military-budget_b_8227820.html) (pristupljeno 18.4.2018.)
10. Drobnić Holan, A. (18.10.2017) *The media's definition of fake news vs. Donald Trump's*. u: PolitiFact. URL: <http://www.politifact.com/truth-o-meter/article/2017/oct/18/deciding-whats-fake-medias-definition-fake-news-vs/> (pristupljeno: 18.4.2018.)
11. Dryzek, J. S. (2010) Rhetoric in democracy: A systemic appreciation. *Political theory*, 38(3), 319-339.
12. Fahnestock, J.; Secor, M. (2004) *A Rhetoric of Argument*. Boston: McGraw Hill.
13. Freeley, A. J., Steinberg, D.L. (2005) *Argumentation and Debate*. London: Wadsworth
14. Frankfurt, H.G. (2005) *Kenjaža*. Zagreb: Algoritam

15. Gökarıksel, B., & Smith, S. (2016) "Making America great again"? The fascist body politics of Donald Trump. *Political Geography*, (54), 79-81.
16. Guthrie, W. K. C. (1990) *A History of Greek Philosophy: Volume 6, Aristotle: An Encounter* (Vol. 6). Cambridge University Press.
17. Hartmann, J. (2006) *Politički sustavi Velike Britanije, SAD-a i Francuske: parlamentarni, predsjednički i polupredsjednički sustav vlasti*. Zagreb: Politička kultura
18. Hartig, W. (1986) *Moderne Rhetorik. Rede und Gespräch im modernen Zeitalter*. Heidelberg: I. H. Sauer - Verlag GmbH
19. Lars J. Kristiansen & Bernd Kaussler. *Informal Logic*, Vol. 38, No. 1 (2018), pp. 13-52.
20. Kessler G., He Lee M.Y. (17.6.2015) *Fact checking Donald Trump's presidential announcement speech* u Washingtonpost, URL: https://www.washingtonpost.com/news/fact-checker/wp/2015/06/17/fact-checking-donald-trumps-presidential-announcement-speech/?utm_term=.02e1b7eb30e5 (pristupljeno 18.4.2018.)
21. Kienpointner, M.; Kindt, W. (1997) On the problem of bias in political argumentation: An investigation into discussions about political asylum in Germany and Austria in *Journal of Pragmatics*. 27: 555-585.
22. Kišiček, G., (2013) *The Political Discourse on Croatia's EU Accession: A Rhetorical Analysis of the Presentation of the European Union among Supporters and Opponents of the* //What do We Know About the World. Rhetorical and Argumentative Perspectives. Kišiček, G.; Ž. Žagar I., Charleston, SC, 113-129
23. Kišiček, Gabrijele; Stanković, Davor (2014) *Retorika i društvo*. Zagreb: Naklada Slap.
24. Kišiček, G. (2015) Figurativnost u retorici – klasični i suvremeni pogledi. U: *Svijet stila, stanja stilistike*. Zagreb: Filozofski fakultet. Str. 120-140.
25. Kristiansen, L. J., & Kaussler, B. (2018) The Bullshit Doctrine: Fabrications, Lies, and Nonsense in the Age of Trump. *Informal Logic*, 38(1), 13-52.
26. Kvintilijan (1985) *Obrazovanje govornika*: Sarajevo: Veselin Masleša.
27. Kurtzleben, D. (8.1.2018) *FACT CHECK: Trump Touts Low Unemployment Rates For African-Americans, Hispanics* u npr.org. URL: <https://www.npr.org/2018/01/08/576552028/fact-check-trump-touts-low-unemployment-rates-for-african-americans-hispanics> (Pristupljeno 18.4.2018.)
28. Lončar (2014) Diplomski rad: *Ad hominem argument u političkom govoru*. Sveučilište u Zagrebu: Filozofski fakultet. URL: [URL:http://darhiv.ffzg.unizg.hr/4713/1/loncar%20-%20ad%20hominem%20u%20politicom%20govoru.pdf](http://darhiv.ffzg.unizg.hr/4713/1/loncar%20-%20ad%20hominem%20u%20politicom%20govoru.pdf) (pristupljeno 18.4.2018.)
29. Lovrenčić, R. (2013) *Nemirni mir - svijet 1918. - 1939*. Publish Drive.

URL:https://books.google.hr/books/about/Nemirni_mir_svijet_1918_1939.html?id=EUqxDAQBAJ&redir_esc=y (pristupljeno 18.4.2018.)

30. Merelli, A. (5.9.2017) *Four serious lies Jeff Sessions and Donald Trump told you about DACA* u qz.com. URL: <https://qz.com/1070099/daca-isnt-unconstitutional-or-illegal-and-other-lies-trump-and-sessions-told-you> (pristupljeno: 18.4.2018)

31. Mieder, W.: „There is Always a Better Tomorrow“: Proverbial Rhetoric in Inaugural Addresses by American Presidents during the second half of the Twentieth Century. *Nar. umjet.* 38/1, 2001.

32. Müller, J.-W. (2016) *Što je populizam?* Zagreb: TIM press

33. Nelson, L. (6.8.2018) *NATO: Trump had nothing to do with intel post* u politico.com, URL: <https://www.politico.com/story/2016/06/donald-trump-nato-intelligence-post-224081#ixzz4HRPy1LGE> (pristupljeno 18.4.2018.)

34. Reisigl, M. (2008) Analyzing political rhetoric. *Qualitative discourse analysis in the social sciences*, 96-120.

35. Runjić – Stoilova, A. (2017) Tropes as Rhetorical Devices in Croatian Parliamentary Debate. U: Runjić-Stoilova, A., Varošanec-Škarić, G. (Ur.) *New Insights into Rhetoric and Argumentation*. Split: Faculty of Humanities and Social Sciences. Str. 188-214.

36. Sherman, A. (14.2.2016) *Donald Trump wrongly says Jeb Bush said he would 'moon everybody' and 'nobody reports that'* u politifact.com, URL: <http://www.politifact.com/florida/statements/2016/feb/14/donald-trump/donald-trump-says-jeb-bush-said-he-would-moon-ever/> (pristupljeno 18.4.2018.)

37. Simmler, F. (1998) Fachsprachliche Phänomene in den öffentlichen Texten von Politikern. L. Hoffmann, H. Kalverkämper, H. E. Wiegand (Hgg.): *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. Halbband, 1*, 736-756.

38. Skoko, B. (2005) „Uloga televizijskih sučeljavanja u predizbornoj kampanji za predsjedničke izbore–hrvatska iskustva“. *Politička misao*, 42(1), 61-83.

39. Sloane, T. O. (2001) *Encyclopedia of Rhetoric*. Oxford: Oxford University Press
URL: <https://books.google.hr/books?id=esIMAgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q&f=false> (pristupljeno 18.4.2018.)

40. Spagat E., Rugaber C. (6.9.2017) *AP FACT CHECK: What the Trump administration said about DACA* u apnews.com URL: <https://www.apnews.com/20dd16f97a144a049bc502e51198c25c> (pristupljeno: 18.4.2018.)
41. Spencer, M. (1970) Politics and Rhetorics. *Social Research*, 37(4), 597-623. URL: <http://www.jstor.org/stable/40970036>
42. Škarić, I. (2011) *Argumentacija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
43. Škarić, I. (2000) *Temeljci suvremenoga govorništva*. Zagreb: Školska knjiga.
44. Škarić, I. (1988) *U potrazi za izgubljenim govorom*. Zagreb: Školska knjiga.
45. [Team Trump Comms]. (2015, kol 7.). *Donald Trump on Megyn Kelly: „There Was Blood Coming Out Of Her Whatever* [Video zapis]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=M28z9y4yT6Y> (pristupljeno 18.4.2018.)
46. Tindale, C. (2007) *Fallacies and argument appraisal*. New York : Cambridge University Press.
47. Trump, D. (2015) *Crippled America: How to Make America Great Again*. New York: Simon & Schuster
48. Vančura, A.; Tomić D. *EU; The Analysis of Insulting Practices – Sticks and Stones in the Croatian Parliament// What do We Know About the World. Rhetorical and Argumentative Perspectives*. Kišiček, G.; Ž. Žagar I., Charleston, SC, 143-159
49. Walton, D. (2006) *Fundamentals of Critical Argumentation*. Cambridge: Cambridge University Press
50. Zadro, I. (1999) *Glasoviti govori*. Zagreb: Naklada Zagreb
51. Zarefsky, D. (2008) *Strategic Maneuvering in Political Argumentation in Argumentation*. 22: 317-330.
52. Worstall, T. (27.9.2016) *In The Debate Donald Trump Was Simply Wrong About VAT And Mexico* u forbes.com, URL: <https://www.forbes.com/sites/timworstall/2016/09/27/in-the-debate-donald-trump-was-simply-wrong-about-vat-and-mexico/#2e45c7c6652a> (pristupljeno 18.4.2018.)
53. Donald Trump, biografija: http://www.trump.com/Donald_J_Trump/Biography.asp (pristupljeno 13.5.2018.)

SNIMKE I PRIJEPISI GOVORA:

1. Govor o vanjskoj politici, 27. travnja 2016.:

<https://www.youtube.com/watch?v=HXh15ayJd70> (pristupljeno 18.4.2018.)

2. Govor za najavu kampanje, 16. lipnja 2015.

<https://www.youtube.com/watch?v=apjNfkysjbM&t=264s> (pristupljeno 18.4.2018.)

3. Govor u Pennsylvaniji, 10. ožujka 2018.

<https://www.youtube.com/watch?v=Ke4FykCwxcc&t=348s> (pristupljeno 18.4.2018.)

4. Inauguracijski govor, 20. siječnja 2017.

<https://www.youtube.com/watch?v=sRBsJNdK1t0> (pristupljeno 18.4.2018.)

5. Izjava o podupiranju odluke za ukidanje DACA-e, 5. rujna 2017.:

<https://www.cnbc.com/2017/09/05/read-trumps-full-statement-defending-his-decision-to-end-daca.html> (pristupljeno 18.4.2018.)

6. Predsjednička debata s Hillary Clinton, 26. rujna 2016.

<https://www.youtube.com/watch?v=855Am6ovK7s> (pristupljeno 18.4.2018.)

7. Republikanska predsjednička debata, 15. veljače 2016.

<https://www.youtube.com/watch?v=Un3OhYs-tCE> (pristupljeno 18.4.2018.)

Sažetak

Retorika Donalda Trumpa

Ovaj se radi bavi retorikom Donalda Trumpa. U radu je predstavljena kratka povijest govorništva, a zatim i dana teorijska podloga rada - vrste uvjeravanja (*etos*, *patos* i *logos*), vrste i strategije izgradnje karaktera *etosom*, objašnjene su činjenične, uzročno - posljedične, političke i vrijednosne tvrdnje te najbolji načini argumentiranja istih. Detaljnije je objašnjenja persuazivna vrsta dijaloga, obilježja argumentacije, predsjednička debata, inauguracijski govor, a prikazan je i politički sustav SAD-a. U drugom, praktičnom dijelu rada prikazani su rezultati analize sedam govora Donalda Trumpa. Korpus su sačinjavali njegov inauguracijski govor, dvije debate, dva govora pred simpatizerima i dvije izjave za medije. Analizirale su se vrste tvrdnji, argumentacijske pogreške, stil (figure i izbor riječi) te bonton. Analiza je pokazala da Trump najčešće koristi činjenične vrste tvrdnji čiji je kredibilitet upitan jer ih često podupire netočnim navodima. U oblikovanju političkih tvrdnji uglavnom se zadržava u području preliminarne argumentacije. Od argumentacijskih pogrešaka zamijećena je česta upotreba idućih pogrešaka: *red herring*, prenapla generalizacija, *ad misericordiam*, *ad hominem*, *slippery slope*, *ad iram*. U govoru često koristi metafore, ponavljanja, hiperbole i personifikacije. Govornički bonton nerijetko krši prekidanjem sugovornika i nazivanjem suparnika pogrdnim imenima.

Ključne riječi: analiza, argumentacija, vrste tvrdnji, argumentacijske pogreške, stil, bonton

Summary

Rhetoric of Donald Trump

This thesis is about the analysis of the rhetoric of Donald Trump. The first part is about the history of rhetoric and the theoretical background of the analysis – ways of persuasion (*ethos*, *pathos*, *logos*), types and strategies of building one's character with *ethos*, types of claims (claims of fact, claims of cause and effect, claims of policy, claims of value) and the best ways to support them. The persuasive dialogue type, argumentation characteristics, the presidential debate, the inauguration speech and the political system in the US have been given more attention. The second part of the thesis shows the results of the analysis of Donald Trump's seven speeches. The analyzed material consisted of Trump's inaugural address, two presidential debates, two speeches in front of his supporters and two media statements. The analysis was based on the types of claim, fallacies, his rhetorical style (figures of speech, the words he used and public speaking manners). The analysis showed that Trump's most used claim type is the claim of fact whose credibility is questionable because he often uses false data to support it. His policy claims are not fully formed because his focus is on preliminary argumentation. The most used fallacies are red herring, hasty generalization, *ad misericordiam*, *ad hominem*, slippery slope and *ad iram*. Trump also often uses metaphors, repetitions, hyperboles, and personifications. He does not show good manners by interrupting his interlocutors and calling his rivals names.

Keywords: thesis, analysis, rhetoric, claims, speech, style, fallacies

Životopis

Darko Crnolatac rođen je 5. kolovoza 1992. godine u Sisku. Završio je srednju školu Viktorovac, smjer medicinski tehničar. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu upisao je 2011. godine, studijske grupe fonetika i germanistika. 2015. upisuje diplomski studij govornništva na odsjeku za fonetiku i kulturološki smjer na odsjeku za germanistiku. Tijekom studija boravio je na dvama stranim sveučilištima u Njemačkoj: na ljetnoj školi DAAD-a na sveučilištu *Eberhard Karls Universität* u Tübingenu i u sklopu ERASMUS+ programa u trajanju od jednog semestra na sveučilištu *Friedrich – Schiller - Universität* u Jeni. Član je kluba studenata fonetika *Eufonija* i tijekom studija sudjelovao je u organizaciji i održavanju nekoliko radionica u vezi s govorništvom i fonetikom: edukacija o javnom nastupu u suradnji s udrugom *Pravnik*, radionica o argumentacijskim pogreškama i neverbalnoj komunikaciji na *Culture Shock Festivalu*, radionica o glasu u suradnji s Udrugom studenata farmacije i medicinske biokemije, edukacijski trening za nefonetičare *FonET*, *Školska govornica* u srednjoj školi Čakovec i predavanje o javnom nastupu na Tjednu primaljstva i sestrinstva u KBCSM. Također je 2016. godine sudjelovao na znanstvenom skupu *Istraživanja govora* s radom *Razlike između fonetičara i nefonetičara prilikom procjene ljudskih karakteristika na temelju snimke govora*.